

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI
ANABİLİM DALI

KLASİK TÜRK EDEBİYATINDA İD VE İDİYYELER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Sevim BİRİCİ

HAZIRLAYAN
Gülsüm ÖZTEK

ELAZIĞ-2012

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

KLASİK TÜRK EDEBİYATINDA İD VE İDİYYELER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Yrd. Doç. Dr. Sevim BİRİCİ

HAZIRLAYAN

Gülsüm ÖZTEK

Jürimiz,/...../2012 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonunda bu yüksek lisans tezini oy birliği / oy çokluğu ile başarılı saymıştır.

Jüri Üyeleri

1-Yrd. Doç. Dr. Sevim BİRİCİ (Danışman)

2-Prof. Dr. Ali YILDIRIM

3-Prof. Dr. Şener DEMİREL

4- Yrd. Doç. Dr. Fatih ARSLAN

5- Yrd. Doç. Dr. Mehmet ULUCAN

Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun/...../2012 tarih ve Sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Erdal AÇIKSES
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Klasik Türk Edebiyatında Âd ve Âdiyyeler

Gülsüm ÖZTEK

Fırat Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı

Elazığ – 2012, Sayfa: IX+113

Klasik Türk Edebiyatı şairleri, Türk toplumunda her zaman oldukça önemli bir yere sahip olan dini bayramları ve bayramlarda yaşananları, divanlarda birçok beyitte dile getirmektedirler. Ancak dini bayramlar özellikle kasidelerin giriş bölümlerinde, kıta, gazel ve şarkı gibi nazım şekilleriyle yazılan şiirlerin bir kısmında belli başlı bir tema olarak işlenmektedir.

Âdiyye/bayram şiirlerinin kendine has bir formu vardır. Kaside ve kıta nazım şekliyle yazılan âdiyyelerde konunun işleniş ve sunumu bakımından benzerlikler görülmektedir. Bunlar genellikle hilal tasviriyle başlamakta “medhiye” bölümünde övülen kişinin nitelikleriyle bayram ve bayramlarda yaşananlar arasında çeşitli benzetme ve mecazlarla ilgi kurulur.

Anahtar Kelimeler: Âd, Âdiyye, Sevgili, Aşk, Hasret, Ayrılık

ABSTRACT

Master Thesis

Eids and “İdiyye”s in Turkish Literature

Gülsüm ZTEK

Firat University

Institute of Social Sciences

Department of Turkish Language and Literature

Division of Ancient Turkish Literature

Elazig – 2012 Page: IX+113

Classical Turkish Literature Poets express religious eids and events happened on eids which have a big importance for Turkish society, on many couplets (beyit) in divans. However, eids are expressed as a main theme in some pieces of poems which written in verse like sections, gazels and songs, especially on entrance section of kasidas.

Eid poems have their own and original form. In some eid poems which versely written in kasida and section forms, there are similarities in terms of processing and presentation of subject. These are usually start with a description of crescent moon; various analogy and metaphores get related between personality of the person who is praised on the section of “mehdiye” (panegyric) and the eids or events happened on eids.

Key Words: Eid, Eid Poem (İdiyye), Beloved, Love, Longing, Seperation.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	II
İÇİNDEKİLER.....	IV
ÖN SÖZ	VI
KISALTMALAR	VIII
GİRİŞ.....	1
1. Osmanlı Devleti'nde Resmi İd Töreni	1
2. Klasik Türk Edebiyatı'nda İd ve İdiyyeler Hakkında Genel Bilgi	3

BİRİNCİ BÖLÜM

1.KLASİK TÜRK EDEBİYATINDA İD.....	5
1.1. İd-Sevgili.....	5
1.2. İd-Nevruz	15
1.3. İd - Ramazan	18
1.4. İd-İd-i Kurban	22
1.5. İd -Dua, Temenni	23
1.6. İd-Bayram Meydanı ve Seyir Yerleri.....	25
1.7. İdgâhta Oyun ve Eğlenceler	28
1.7.1. Dönme Dolap.....	28
1.7.2. Salıncak	28
1.7.3. Eğlence Toplantıları	29
1.8. İd -Resmi Tören	30
1.9. İd- Yapılan Hazırlıklar ve Resmi Tören Dışında Bayramlaşma	31
1.10. İd- Lutf, İhsan.....	32

İKİNCİ BÖLÜM

2. İDİYYE / BAYRAM ŞİİRLERİ- METİN ÖRNEKLERİ	34
2.1. Ahmed Paşa.....	34
2.2. Antakyalı Münîf.....	37
2.3. Âşık Çelebi.....	39
2.4. Azmizâde Hâletî.....	43
2.5. Bâkî	44

2.6. Cevrî.....	46
2.7. Cinâni	49
2.8. Enderunlu Vâsıf	52
2.9. Fehîm-i Kadim	53
2.10. Fuzûlî.....	54
2.11. Gelibolulu Âlî.....	56
2.12. Hayâlî Bey.....	56
2.13. Hayretî.....	58
2.14. Kâtibzâde Sâkıb	59
2.15. Mezâkî.....	60
2.16. Mihrî Hatun	60
2.17. Nâ'ili	71
2.18. Nâşid	72
2.19. Neccârzâde Rızâ.....	75
2.20. Nedim	76
2.21. Nev'î.....	79
2.22. Nevres-i Kadîm	86
2.23. Neylî.....	86
2.24. Rahîmî.....	87
2.25. Sâbit.....	88
2.26. Seyyid Vehbî.....	91
2.27. Süheylî.....	93
2.28. Şeyh Gâlib	95
2.29. Şeyhülislâm Es'ad	96
2.30. Şeyhülislâm Yahyâ.....	98
2.31. Vahyî.....	98
2.32. Vasfî	100
2.33. Zâtî	103
SONUÇ	105
EKLER	107
BİBLİYOGRAFYA	109
ÖZGEÇMİŞ	113

ÖN SÖZ

Sanatçıların içinde yaşadığı sosyal hayat, onların hayal dünyasına yön vererek onları zenginleştirip renklendiren en önemli ilham kaynaklarının başında gelir. Ebedî ve edebî olma gayesiyle eserler vücuda getirme iddiasında olan şairler hayalî ve fikrî temele dayanan düşüncelerini zenginleştirip güzelleştirmek için her sanatçı gibi çeşitli ilham kaynaklarına ihtiyaç hissederler.

Edebiyat da diğer sanat dallarında olduğu gibi içinde gelişip şekil aldığı toplumun kültürel birikimden sürekli istifade etmiştir. Bunu, köklü bir geçmişe sahip olan divan edebiyatında da görmek mümkündür.

Divan edebiyatı geleneği içinde yetişen şairler de diğer sanatçıların yaptıkları gibi içinde yaşadıkları toplumun sahip olduğu yaşayış şekilleri, adet, gelenek, inanç, eğlence, hurafe, yeme-içme gibi sosyal hayat unsuru olan birtakım kültürel birikimlere kayıtsız kalmamışlardır. Bunlardan faydalanarak sanatlarına şekil vermişlerdir. Sosyal hayattaki hemen her unsurdan ilham alarak sanatlarını şekillendiren divan şairleri, titiz bir sanatçı hassasiyeti içinde duygu, düşünce ve hayallerini süslemede bu unsurları büyük bir başarıyla kullanmışlardır.

Çok zengin bir kültürel çeşitliliğe ve birikime sahip olan Osmanlı toplum hayatı, kendileri de bu toplumun birer ferdi olan divan şairleri için ihmal edilemeyecek kadar zengin ve önemli bir kaynak olma özelliğini sürekli sürdürmüştür. Osmanlı toplum hayatındaki kültürel birikimin önemli bir parçası olan eğlence hayatına ait oyunlar da iyi birer gözlemci olan divan şairlerinin sanatlarını oluştururken vazgeçemedikleri başlıca ilham kaynaklarından biri olmuştur. Bazen oyunun kendisi bazen de oyunla ilgili birtakım kelime ve malzemeler, çeşitli sanatlar ve ifade şekilleriyle birlikte şiirlerde şairlerin maharetlerini sergilemelerinde çok önemli roller oynamıştır.

Osmanlı toplumundaki İd/Bayramları konu alan bu çalışmamız, Giriş ve İki Bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında, Eski Türk edebiyatında İd kavramı ve Divan şiirindeki İdiyyeler hakkında genel bir açıklama yapılmıştır. Ayrıca Osmanlı sarayındaki resmi törenler hususunda açıklamalar yapılmıştır. Birinci Bölümde, Eski Türk Edebiyatında İd kavramının anlam olarak kullanıldığı beyitler incelenmiştir. İkinci bölümde İdiyye/Bayram şiirleri metin örnekleri muhtelif şairlerden örnekler sunulmuştur. Çalışmamız sonuç ve kaynakça ile son bulmaktadır.

Bu çalışmada konuyu tespit aşamasından kaynak teminine kadar her türlü yardımı esirgemeyen danışman hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Sevim BİRİCİ'yeve eşim Mehmet ztek'e teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Gülsüm ÖZTEK

Elazığ-2012

KISALTMALAR

A	: Ahmedî
Ah.	: Ahî
AP.	: Ahmed Paşa
Av.	: Avnî
Ay.	: Aynî
B.	: Baki
Bh.	: Behiştî
C.	: Cilt
Cn.	: Cinâni
Ç.	: Çakeri
DİA	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
E.	: Emrî
F.	: Fasîhî
Fz.	: Fuzulî
G.	: Gazel
GA.	: Gelibolulu Ali
H.	: Hâzık
İA	: Milli Eğitim Bakanlığı İslam Ansiklopedisi
K.	: Kaside
Kb.	: Kadıburhaneddin
KMS.	: Kâtipzâde Mustafa Sâkıb
Kn.	: Kânî
Kt.	: Kıt'a
M.	: Mihri Hatun
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
Mh.	: Muhammes
Mm.	: Musammat
N.	: Nedim
Nh.	: Nehcî
Nv.	: Nev'î
Ny.	: Neylî

OT.	: Osmanzâde Tâib
R.	: Rahîmî
Rüb.	: Rübai
s.	: Sayfa
ss.	: Sayfalar
S.	: Sami
Ş.	: Şarkı
ŞE.	: Şeyhülislam Esad
ŞG.	: Şeyh Galib
ŞY.	: Şeyhülislam Yahya
Tb.	: Terkib-i Bent
TCC.	: Tacizâde Cafer Çelebi
Tr.	: Tarih
Trz.	: Tarihsiz
Ts.	: Tesdis
vs.	: Ve saire

GİRİŞ

1. Osmanlı Devleti'nde Resmi İd Töreni

Hiçbir milletin tarihinde görülmeyen ihtişamıyaşayıp, yaşatan, halkıyla bütünleşeneşsiz Osmanlı Devleti'nin düzenlediği törenler yaşanmaya değer idi. Osmanlı zamanında daha önceki Müslüman Türk devletlerinde görülen bazı gelenekler ve törenler aynı şekilde devam ettirildiği gibi, yenilikler de eklenerek uygulanıyor idi.

“ Bayramların, dini içeriği bulunmakla birlikte Osmanlı hanedanının ihtişamını ortaya koyması açısından çok önemli idi. Çünkü İslam dünyasında iktidar sadece askeri güçle değil, saray ihtişamıyla ve zengin kamu törenleriyle de ölçülürdü. Osmanlı sarayında cülus tebriğinden sonra en ehemmiyetli merasim Ramazan ve Kurban Bayramlarında yapılan tebriklerdi. ” (Uzunçarşılı, 1988: 201)

“Fatih’ ten önceki padişahların bayram törenlerini ne suretle yaptıklarına dair esaslı bir bilgiye tesadüf edilememiştir. Fatih kanunnamesinde bayram törenlerinin ne şekilde yapılacağı açıklanmıştır. ” (Ali Seydi, Trz.: 27; MEB-İA, 1993:422)

Ahmet Akgüngüz ve Dündar Alikılıç: “Osmanlı Saray teşkilatında ilk defa bayram usullerini kanunlarla teşrifata sokan Fatih Sultan Mehmet’ tir. ” diye bir bilgi sunmuşlardır. (Akgündüz, 1990: 327; Alikılıç, 2002: 822)

“ Padişahların bayramın birinci günü sabah namazını Hırka-i Saadet Dairesinde kılmaları adet idi. Darüssade ağası ile Silahdar ağa ve sair padişah yakınları bayramlaşmayı burada yaparlardı. Bundan sonra önceleri padişahlar Revan Kasrı denilen daireye gider saltanat elbisesini orada giyerlerdi. Bu sırada saray imamları ile hekimbaşı da hünkârın bayramını orada tebrik ederlerdi. Padişahın hazırlanması esnasında hazine kethüdası ile diğer saray ağaları hünkâr tahtını yerinden çıkarıp icap eden süslemelerini yaptıktan sonra Babüssaade önüne koyarlardı. O zamana kadar Ayasofya Camiinde sabah namazını kılmış olan ve teşrifata katılacak kimseler, Kubbealtı denilen ve vükelanın toplantı yeri olan mahallin civarında toplanmış olurlardı. Merasim vaktinin geldiği, Silahdar Ağa vasıtasıyla hünkâra bildirilince padişah bulunduğu yerden kalkıp önce arz odasına gelir, biraz orada dinlenirdi. O sırada merasimin sonuna kadar kesmemek üzere mehter takımı çalmaya başlardı. Müteakiben hünkâr, arz odasından çıkıp tahtına oturur, bu arada Nakib ül Eşraf Efendi bir dua ile bayram merasimini açardı. Bu esnada Enderun çavuşları ve bu işe memur kimseler tarafından “ Aleyke, avunullah ”, “ Maşallah” bağırışları duyulurdu. Bu tarz bağırışlara

tarihimizde “ alkış” denirdi. Padişahın tahtının sağ tarafının biraz gerisinde Darüssaade Ağası yer alır ve sol tarafında Silahtar Ağa durur ve serili püşidenin bir köşesini tutardı. Bu arada Kırım hanzadelerinden İstanbul’ da bulunanlar varsa bunlar da merasime getirilip tahtın sol tarafında tutulur, bunlara evlat, şehzade muamelesi edilirdi. Sarayda görevliler ise mevkilerine göre tahtın gerisinde yer almış olurlardı. Yeniçeri ileri gelenleri ve erleri de gene kendilerine ayrılan yerleri işgal ederler, ocaklarının nizamlarına göre hürmetkâr dururlardı. Merasim tertibatı bu suretle tamamlandıktan sonra, Kapıcıbaşı ve bütün saray mensupları Mir-i Alem’den başlayarak tebrik merasimini yerine getirirlerdi. Bundan sonra verilen müsaade üzerine, sadrazam, önünde ellerindeki resmi gümüş esasını ileri doğru kakarak yürüyen Çavuşbaşı ile Kapıcılar Kethüdası refakatinde ve giyilecek kürkün yeni elinde bulunduğu ve iki nefer kapıcı ayağını koltuğuna girdiği halde padişahın huzuruna getirilir. Sadrazam padişahın tam karşısına geldiği zaman diz çöküp ayak öper ve bundan sonra kalkıp tahtın sağ tarafında azametle duran kızlarağasının önünde yer alırdı. Bundan sonra diğer vezirler de sadrazamın yaptığı merasimi tekrar ederlerdi. Gerek Sadrazamın gerekse vezirlerin huzura çıkışları sırasında alay heyeti tarafından gene “ Aleyke avunullah” tarzında alkış tutulurdu. Vezirler merasimden çıktıktan sonra sıra ulema sınıfına gelirdi. İki baş kapıcı yerlerinden ayrılıp asalarını takarak Şeyhülislam Efendiyi padişah huzuruna getirirler ve yine alkışlar duyulurdu. Şeyhülislam Efendi makamının kendisine verdiği selahiyetten çekinmediği halde, o da öyle yere, el etek öpmek tenezzülünde bulunduktan sonra diğer ulema, müderrisler huzurunda Şeyhülislamı taklit ederler, sonra teşrifat memurlarının gösterdikleri yerde dururlardı. Padişah hazretleri gerek sadrazamın gerekse Şeyhülislam ve Nakibül eşrafının geçişlerinde alkışlar tutulmakla beraber, kanun gereğince padişah da Sadrazama, Şeyhülislama ve Vezirlere ayağa kalkmak mecburiyetinde idi. Vükela ve devlet büyüklerine mahsus olan bu merasimden sonra Sipahi ve Silahtar ve Dört Bölük Ağaları ocakları halkıyla beraber tebrike katılıp giderlerdi. Bayram tebrikleri bu suretle geçtikten sonra bayram namazına gitmek üzere üstünü değiştirirdi.” (Ali Seydi Trz. :28-31; Uzunçarşılı, 1988: 203, 209;Özdemir Nutku “Bayram”maddesi 1992: 263-265)

“ Bayramlardaki umum tebrikinde padişahın kimlere ayağa kalkıp kimlere kalkmayacağı anlaşılacak ve bir yanlışlığa mahal vermemek üzere çavuşlar, alkış yaparken belirleyici sözler söylenirdi.” (Uzunçarşılı, 1988: 210, Alikılıç, 2002: 882) Bu tebrik merasimi devam ettiği müddetçe Mehter çalınır ve denizden de gemilerin topları ile merasime iştirak olunurdu. ” (Alikılıç, 2002: 882)

2. Klasik Türk Edebiyatı'nda İd ve İdiyyeler Hakkında Genel Bilgi

İd ve İdiye kavramlarına dair yaptığımız araştırmada, üzerinde karar kılınan ortak bir tanım bulunduğunu gördük. Bayram sözcüğü; Kaşgarlı Mahmud'un tesbitine göre, kelimenin Farsça bezrem / bezrâm olup "sevinç ve eğlence günü" demektir ve beyrem / bayram telaffuzu Oğuzlar'a aittir. Bayram kelimesinin Arapça'sı, sözlüklerde "âdet halini alan sevinç ve keder; bir araya toplanma günü" anlamlarıyla karşılanan İddir. Bu kelimenin aslının ise 'ıvd olduğu ve "tekrar dönmek" anlamını taşıdığı bilinmekte ve bu durum İbnü'l- A'râbî ve Zebîdî gibi lugatçılar tarafından, "çünkü o her yıl yeni bir sevinçle döner" şeklinde yorumlanarak mevsimlerin dönmesine bağlanmaktadır. Araplar'ın en büyük bayramı hacdır. Arapça'da "ziyaret etmek" şeklinde de açıklanan hac İbranice'de "bayram" anlamında kullanmakta olup hvg (bir şeyin etrafında dönmek, dolanmak) kökünden gelmektedir. Öte yandan hac ibadetinin en önemli rükûnlarından biri tavaftır. Bu rükûn diğer adı ise dvr kökünden türeyen devârdır ve bu kelimenin de anlamı "bir şeyin etrafında dönme, dolanma"dır. Böylece tarihin ilk çağlarından beri Arabistan yarımadasının en önemli kült merkezi olan Kâbe'nin etrafında dönme ibadetine, hepsinin de kelime anlamı "dönme" olan hac, İd, tavaf ve devâr adlarının verildiği görülmekte ve bunlardan zamanla İdin Arapça, Süryânice ve İbrânice'de haccın ise yalnız İbranice'de "bayram" anlamını kazandığı anlaşılmaktadır. (Erdem,1992: 257)

İdiye: Bayramlık, bayram bahşişi. (Devellioğlu, 2007: 410) İydiye ('ıydiye) ; Bayramın gelişi nedeniyle bir büyüğü över nitelikte yazılan kaside. Bu tür kasideler genellikle câize maksadıyla kaleme alınır ve bayramın, övülen kişi için uğurlu olması temennisinde bulunulur. İydiyelerde bayramlaşma merasiminden bahsedildiği de olur. Ramazan ve kurban bayramları yanında nevruz bayramı da ıydiye yazılması için bir vesile olur. Bu tür kasidelerin nezsib bölümünde bayramdan bahsedilir. (Pala, 1989: 475-476)

Türk edebiyatında ıydiye yazılmaya ne zaman ve hangi şair tarafından başlandığı bilinmemektedir. Ancak XVI. Yüzyıl şairlerinin divanlarında pek çok ıydiye bulunduğu göre bunların XV. yüzyıldan itibaren ortaya çıkmaya başladığı ve bu yüzyılın tanınmış şair-devlet adamı Bursalı Ahmed Paşa'nın divanındaki biri "ıyd" redifli iki ıydiyenin bu türün ilk örnekleri olduğu söylenebilir.

Çoğunlukla kaside halinde yazıldıkları için bu şekle ait bütün genel özellikleri taşıyan ıydiyyeler, muhteva itibariyle teşbîb, methiye ve dua olmak üzere üç bölümden meydana gelir ve divanların baş tarafındaki “kasâid” kısmında yer alırlar. Yazılan ıydiyyeler Nev’î’nin Karamani Mehmed Efendi için, Nef’î’nin Sultan Ahmed için, Nâbi’nin Silahdar Ali Paşa için yazdığı eserlerdendir. (Uzun,1999:22)

“Osmanlı döneminde dini bayramlar dışında, hayatın canlanması, baharın gelmesi, havaların ısınması manalarına gelen nevruz, hıdrellez vs. gibi bayramlarla tarım ve hayvancılıktaki hasat dönemi şenlik ve kutlamaları vardır. Osmanlılardaki dini bayramlar ise Ramazan ve Kurban Bayramlarıdır. Ramazan Bayramı için küçük bayram anlamına gelen îd-i sağır, bu bayramda fitre verildiği için îd-i fitr ve halk arasında Şeker Bayramı terimleri kullanılmıştır. İlk defa Fatih Sultan Mehmet döneminde bu iki bayram bir kanunname tanzimi ile resmi olarak kabul edilip kutlanmaya başlanmıştır. Bayram kutlamaları büyük bir coşku içerisinde yapılırdı. Padişahlar ve devlet erkânının bayramlaşma töreni yüzyıllar boyunca uygulanmış ve belli bir düzen içerisinde gerçekleştirilmiştir. Bayram salonları bu törenlerin vazgeçilmezi idi. Bayramların bu resmi yönünün yanında, neşe dolu, en canlı biçimde halk tarafından kutlanmasıydı.

İşte gerek devlet erkânı ve gerek halk tarafından bu kadar önem taşıyan bayramlar, Divan edebiyatında da önemli bir yer edinmiştir. Divan şairlerinin hemen hepsi bayramlarla ilgili çok sayıda gazel ve kaside yazmışlardır. Şairler; bayramların nasıl geçtiğini, insanların eğlence mekanlarını ve o mekanlarda ne şekilde eğlendiklerini şiirlerine yansıtmışlardır.” (Yıldırım, 2003:1)

“ İydiyyelerde yer alan bayram musikisine dair unsurların başında mehterlerin bayramın başlangıcından itibaren nevbet vurması, davul ve köslerin çalınması gelmektedir ki bunlar bayram günlerindeki musiki faaliyetlerinin en belirgin akisleridir. Ayrıca saray ve konaklardaki fasıllarla bayram ve mesire yerlerinde, kır ve semâi kahvelerinde icra edilen musikiyi de katmak gerekir. Bayramın dini musiki icrası bakımından ayrı özellikleri vardı: Bayram salası sadece bu günlerde verilir, günün belli dilimlerinde temcîd ve ilahiler okunarak halkın dini hisleri coşturulurdu.” (Uzun,1999:223)

BİRİNCİ BÖLÜM

1.KLASİK TÜRK EDEBİYATINDA İD

1.1. İd-Sevgili

Sevgili, Divân şiirinin başkahramanıdır. Evren sevgi, aşk dolayısıyla sevgili üzerine var olmuştur. Yani sevgili, insanın yeryüzündeki serüvenini başlatan en önemli unsurdur. İd kavramının yer aldığı beyitlerin çoğu; sevgili, sevgilinin güzelliği, âşık, vuslat ile ilintilidir. Anlam bakımından birbirine yakın olan bu beyitleri farklı başlıklar halinde sınıflandırdık. İd ve sevgilinin bir arada anlamlandırıldığı beyitler:

Bayram denince, akla; yar hasretinin son bulacağı umudu, coşku ve heyecan dolu eğlenceler, hediyeleşmeler, gerçekleşen ziyaretler, çok şık ve zengin hazırlanan sofralar gelir. Lakin daha mühim ve elzem bir şey vardır: Âşığın bağırmı mesken eyleyen korların, sevgili tarafından bir bayram hediyesi sunulup söndürülmesidir. Âşık, bayram dolayısı ile sevgiliden cemalini göstermesini, bir buse vermesini, ok misali bakışlar savurmasını dilemekte ve dilenmektedir.

Niçe ‘îdoldı lebün bûs itdi nice ‘âşıkân
Bendene bir merhabânı itmeğe ‘âr eyledün

F. G.218/2

Eylemezsin merhaba ‘îd olsa da virmezsin el
Neşter-i hecr ile pür-zahm ide senün bir güzel

F. K.4/18

Ak yüzüne nur için gel günümü eyle ‘îd
Kara saçun hakıçün gitme bu ahşam Safer

Ay. G.184/4

İdin eger iderse bir demde nola gönül
Kaşların ile çünkü bir gördi gözüm

Kb. G.561/9

Fasihî ve Rahimî; sevgiliden kendilerini tanıyıp bilmesini, onlara bunun nişanesi olarak dahir selam bahşetmesini, ancak bu şekilde mesut olacaklarını anlatmaktadırlar:

Hilâl-ebrûnı seyr iden garîbe âşinâlık it
Habîbâ rûz-ı bayrâmda iderler merhabâdan hatt
F. G.191/4

Şâd it Rahîmî kulunı bir merhabâ ile
Olsun kabul-i lütfun ile kâmkâr-ı 'îd
R. G.38/8

Nev'î aşağıdaki bu beyitinde; yâre beslediği muhabbet ile yasak olan şaraparasında bağ kurmuştur. Nasıl ki şarap kadehine dudak değmedikçe seyirle tatmin olunmuyor, yârin sadece ruhunu seyretmek de, onun dudağına bir buse bırakmak kadarhaz vermiyor.

Temâşâ-yı ruhun virmez kanâ'at öpmesek la'lün
Ne hazz olur yasag iken meye bayram seyrinden
Nv. G.326/3

Güzelliğinin bayramında; teşekkür alameti olarak kapında bekleyen şu dilencilere, dudağının buselerinden şirin helvanı sun diye seslenilmektedir sevgiliye...

Iyd-ı cemâlin hânıdır şükrâne ver sâ'illere
Sen bûse-i lâ'linden ol halvâ-yi şîrîn-sânu sun
AP. G.223/4

Âşık; sevgiliden bir buse isterken sevgili, bu isteğe gülmekte ve onu bayram ertesinde nimetleriyle donatacağını söylemektedir.

Rûzede bir bûse lutf eyle dedüm güldi dedi
 Birine bin eyleyem ni'âm bayram irtesi

Ah. G.135/3

Bayram; varlıklı insanların ihtiyacı olan insanlara yardım ettiği önem taşıyan günlerdendir. Bayramın bu özelliğini bilen âşık, sevgilinin güzelliğinin bayramında, zengin sevgiliden sefil gönlünü okşamasını istemektedir.

İhtiyâcım hadden aşmıştır visâlin nakdine
 Iyd-ı hüsnündür bu gün müflis-nevâz ol ey ganî

AP. G.347/6

Gider küdüreti kıl hande mâh-ı 'îd oldı
 Hilâlünü görelüm ey meh-i cihân-ârâ

Nv. K.1/23

Vuslat deminde aşığa oruç hak mıdır, o gün (bayram gününde) oruç aşığa reva mıdır? Bayramda oruçlu olmak bile haramken sen neden göstermezsin yüzünü?

Vuslat deminde 'âşıka rûze revâ mıdur
 Ol günki rûz-ı 'îd ola câ'iz midür sıyâm

Bh. G.357/2

Cemâlini gören kullar nicesi rûze-dâr olsun
 Bu rûz-ı ıydde rûze harâm olmaz mı sultânım

AP. G.186

Âşık, yılda bir gelen bayramda dahi bahtiyar değildir. Çünkü âşık, bayramda yarin yüzünü görmek vasfına mazhar olsa bile, gözünün pınarlarından akan yaşlar aşığa huzur vermez.

Her kaçan yârün yüzün görsem gözüm giryân olur
Yılda bir bayram olur anda dahı bârân olur

Bh. G.94/1

‘Îd-i cemâl-i yâre irişsem gözüm yaşı
Virmez huzur nite ki bârân zûr-ı ‘îd

Bh. G.77/2

“ Bî-karar, kasr, saray, taht, meydan vs. kelimelerle birer ilgi nedeniyle birlikte kullanılan felek; ihtiyarlığı, dönecliği, kimseye yar olmaması, kahpeliği gibi özellikleriyle daha çok şikâyetlere neden olur. ” (Pala, 2004:150) Âşık; akıllı olan bir kişinin feleğin acımasızlığından memnun olmayacağını, her gün yaşanan ümitsizliğe karşı yılda sadece bir bayramın olmasına işaret ederek, adaletsizliğin en baştan olduğuna dikkat çekmek istemektedir. Umutsuzluk içinde kıvranan mecnun, baharı hiç görmediğini, ömrünün sadece heveslerle geçtiğini dile getirmektedir.

‘Âkil olan bir nefes hoşnûd olur mı çarhdan
Günde bir ye’si değer mi yılda bir bayramına

Nv. Tb.2/21

Hat gelüp ruhsârına vasla medâr olmaz mı hiç
‘Âşık-ı şeydâya ‘îd ü hem bahâr olmaz mı hiç

Ny. G.17/1

Ne mümkün şâd olam ‘âlemde kâlâ-yı meserretle
Hevâ-yı hûb ile geçdi ‘ömür hiç görmedik bir ‘îd

F. G.85/2

Bayramla birlikte vefa gösterenimiz olur düşüncesini, vefasızlıktan parçalanmış aklın ve kalbine hiç getirmeden terk et, çünkü bir değil bin bayram da olsa kıymet bilmeyenden bir merhaba dahi gelmeyeceğini söylemektedir.

Bu fikre hatıra gelmezden evvel el-vedâ' eyle
Hezârân 'ıyd gelse bî-vefâdan merhabâ umma

Kn. G.166/3

Hapishanedeki esirlere bile bayram havası yaşatılmaktadır. Sevgilinin çene çukurundaki zindanda mahkum olan divane aşığa ise, bayramda dahi kurtuluş yoktur. Âşıkların kıymetini bilecek bir yâr yoktur, âşıklar ne yapsın Kadir Gecesini ne yapsın bayramı...

Niçin düşer yüzü ıydinde dil zenahdâna
Gerek ki ıydde zındândan olunaydı halâs

AP. G.134/2

Şâm-ı hecri ruhsâriyle rûz-i 'îd ider
'Âşıkun kadrin bilür 'âlemde bir yâr isterüz

Nv. G.183/2

Kadr-i 'uşşâkı bilür bir meh-i tâbanum yok
Leyle-i Kadr ile Nev'î n'ideyin bayramı

Nv. G.555/6

Âşığın en belirgin hedefi vuslattır. Ağlayıp inlemesi sadece vuslat içindir. İnleyişlerin sonu vuslattır; fakat vuslatın sonu yine hicrandır. Âşık, sevgiliye daima yakarış içindedir. Yâre kavuşma bayramı için; canını, binlerce canı, feleğin ayını hatta alemi kurban etmeye hazırdır. Çünkü canları yâre ulaştıran bir akıntı misalidir; aşk...

Vaslunun 'îdine gurbân etdügün çün 'âlemi
Şol kemân-ebrûn için gurbânlar olmalı sana

Ah. G.6/2

Ey kemân ebrû visâlin ıydı yüz bin cân eger
Yeridir mâh-ı felek olusa kurbânın senin

AP. G.163/4

Kurbânyam ol îd hilâli kaşınun ben
Bu nicesi îd ola ki kurbâna mahal yoh

Kb. G.929/6

Vireyin cânımı tek bezmüne mihmân olayın
‘Îd-i vaslun bu ise ‘îdüne kurbân olayın

GA. G.454/1

Olnca ol hilâl-ebrûya hâle hatt-ı pû geçdi
Dilâ ‘îd-i visâle cânı kurbân itdügüm demler

F. G.126/4

“Aşk acıdır, hasrettir. Aşk ölümdür, can vermedir, kurban olmadır.” (Pala, 2004:16) Aynî ve Behiştî de aşağıdaki beyitlerinde, korlanan yüreklerinin kurban edilme vaktinin geldiğini, kurban edilmelerinin sevgili tepsisinden onlara sunulan bir tutam murat (değeri hiçbir şeyle ölçülemeyecek kadar kıymetdar) olduğunu anlatmışlardır:

‘Îd oldı iy nev-rûz-ı rûz cem’ oldı diller cân ile
Vakti durur katl idesin kapunda bu kurbânları

Ay. G.496/5

Didi bayram girdi seni ber-murâd itsem gerek
Şöyle benzer ol hilâl-ebrû beni kurbân ider

Bh. G.186/2

Emrî, gönlüne; nakit olarak canını vuslat uğruna teslim ettin bunun karşılığında da sevgilinin dudağından bayram için vaad borç aldın diye haykırmaktadır. Adil bir anlaşma olmadığı borç ve nakit kelimelerinde saklıdır:

Ey gönül cân nakdini vaslına teslim eyledün
Karz alınmışdur lebinden va’demüz bayramedür

E. G.122/4

Âşık için gönül sultanına kavuşmak; bayrama, bayramının mübarek olmasına tekabüldür.

Ol deme irmek müyesser ola mı ey dil bana
Kim görem ‘îd-i visâl-i yâre kurbân olduğun

Bh. G.261/2

İrişüp vasl-ı nigâra canı teslim eyleyen
Eyledi ‘îdin mübarek oldu kurbânı dürüst

Nv. G.26/3

Sevgilinin gelişini dört gözle beklediği için, sevgilinin gündüz gelmeyip gece gelmesinin Nedim için hiçbir sakıncası yoktur. Âşık ile mâşuğun kavuşmasına zaman, mekan sınırlaması yapılamaz. Burada bayramın ikinci günü tabiri, şairin ikinci bir bayram yaşamak istemesidir.

Pek umar teşrifini îydin ikinci gün
Gündüzün olmazsa ahşâm olsa da mâni’ değil

N. G.74/8

Gerçeği irdeleyince, son halkanın vuslat bayramına karşılık geldiğini gördük. Firâk rûzesinin sonunda güzelliğin bayramı olduğu için, bu ayrılık günlerini çekmeye niyetlendik. Zaten ayrılık orucu olmasaydı bayramın itibarı mı olurdu?

Netîce ‘îd-i visâl olduğın idüp tahkik
Firâk rûzesini çekmek oldu niyyetümüz

KMS. G.251/2

Zülfün şeb-i Kadr oldu kaşun ‘îd hilâli
Vaslun dem-i ‘îd oldu firâkun remezândur

Av. K.23/3

Ben rûze-i firâkı tamâm eyledüm görüp
Âfâk-ı hüsn-i yâr hilâlin güzel güzel

Bh. G.311/4

Benim olan cefayı göğüsleyip çektim, erdim hüsnünün bayramına. Sen de o dudağından bana o kadar büyüğü şeyler fısılda ki bu; meyhanedeki ney'in melodisi kadar tılsımlı olup, beni inim inim inletsin.

Çektim firâkın savmını erdim cemâlin ıydına
Aç leblerin mey-hânesin ney gibi nâlân et beni

AP. G.317/8

Gökyüzünde parlayan yıldızlar kayboldu, o vakit ki orası bayram güneşinin cilve yeri oldu. Parlayan yıldızların tamamen kaybolduğu vakit; tan vaktidir. Yani şairin dayanılmaz acılarının doruk noktaya ulaştığı anda, şairin gönlüne sevgilinin güneş gibi etrafı aydınlatan, ısıtan yüzü görünür. Bu şekilde şair bayram güneşiyle karşılaşır.

Güm oldu encüm-i tâbende âsmanda sipih
O dem ki cilve-geh-i âftâb-ı îyd oldu

N. K.22/3

Sevgilinin saçlarının, yüzünün, nakışının hayal meyal, âşıklara görünmesi, âşıklara neşe dolu anlar yaşatır. Lakin hayallerde can bulan sevgilinin gözünde bunun hiçbir ehemmiyeti yoktur. Devletin ayak öpme töreni bile yapılırsa, âşık için, hayallerden hiç çıkmayan bu perinin çıkıp gelmesinden başka 'îd yoktur.

Hayâli geldüginün gerçi kadri yoh özine
Gelün görün ki ne îd eyledi bize bu gece

Kb. G.135/3

İrerdî 'îd-i sa'âdet eger ol iki hilâl
Görinse göz arasından eger hayâl meyâl

Bh. G.304/1

‘Uşşâka degül devlet-i pâ-bus müyesser
Zîrâ o perî gelse nice ‘îd görünmez

KMS. G.238/3

“Âşık kûyda sevgilinin yüzünü görecek olsa cennette didar görmüş gibi sevinir. Çünkü o bahçeden uzakta bulunmakla cennetten uzak cehennemi yaşamaktadır.” (Pala, 2004: 24)

Dedi kim ıyd ne gündür dedim ey mâh-ı cemâl
Sen ne gün kim gelesin ıydımız ol rûze gele

AP. G.288/9

Ben îd iderem her gice gîsûlarıyile
Degnek gözi bizden dilegüm ol ki ba’îd it

Kb. G.682/3

Bayram ile yârin; gönül çeken, yürek coşturan gibi özellikleri olduğundan Baki, gül mevsiminde bayram ile yârin ahbab olduğundan, birbirlerine muhabbet gösterdiklerinden bahseder.

Mevsim-i gül ‘îd ile yâr u musâhib düşdiler
Bir birine iki dil-berdür mahabbet gösterür

B. G.51/2

“ Meclise nur ve ziynet veren dilberdir. Bezmi hazırlayan, içkiyi sunan, meclise parlaklık veren hep sâkîdir. ”(Levend, 1984: 308, 316) Aşığın teninin her zerresinde olan dilberin, onunla beraber meclise girmesi yüce bir bayram yaşatmıştır.

Sâkî câmı tolu sun u mutrıb nevâ âğâz kıl
Yâr ile meclis yaraşmış ulu îd olmuş bu gün

Kb.G.756/5

“ Süveydâ; Kalbin ortasında bulunan kara benek. Buna sevda denildiği de olur. Rivayete göre kalbin ortasında gönül, gönlün içinde de süveydâ var imiş.” (Pala, 2004:416) Neylî de gazelinde, gönlündeki süveydâ da yer edinen vuslat ümidinin, çocukların yüreğine düşen bayram arzusuna benzetmiştir.

Cây-gîr oldı süveydâda ümîd-i vaslın
Dil-i etfâle düşen dâ’iye-i ‘îd gibi

Ny. G.162/5

Bayramda insanlar birbirleriyle küs kalmazlar, birbirlerine acı söz söyleyip kırıcı olmazlar. Sevgili de bayramda mutlu olduğu için, aşığa karşı olan tavrında bir yumuşaklık olabilir “Sevgili döneke ve yalancı olabilir .” (Pala, 2004:402) Sevgilinin, insafa gelip de bûse sunması, goncaya benzetilen ağzının açılıp da etrafa şeker misali gizler serpmesi âşıkları aldaticı özelliğindedir.

Hûblar bayramlık in’âm edüp ‘âşıklara
Her güzelden Âhî’ nün bir bûse düşdi payına

Ah. G.103/5

Hele îyd oldu gül-gonce handân olduğun gördük
Dımâğ-ı telh-kâmın şekeristan olduğun gördük

N. G.48/1

“ Deliye her gün bayram.”(Parlatır, 2008: C.II, 283) “Divan edebiyatında âşık, sevgilinin zincir gibi saçlarıyla bağlanmış bir deliyi andırır. Çünkü deliler iyileşinceye dek zincir ile bağlanır. Delinin ne yaptığını bilmiyor oluşu da aşığın haline uygun düşer. Sevgili periye benzeyince aşığın gönlü divane olur. ” (Pala, 2004:110)

Her zamân bir meh-i nev-hatt ile ahşam eyler
Hâsılı Gâlib-i dîvâneye her gün bayram

ŞG. G.218/6

Yüzün gördükçe ‘AYNÎ şâd olur dost

Meseldür bu delüye günde bayram

Ay. G.331/7

Nevî birkaç beyitinde, îd-sevgili tamlamasına farklı bir çerçeveden bakmıştır. Sevgilinin âşıklara, saçlarıyla yüzünü perdeleyip naza başlaması, âşıkların bayramını siyaha boyamıştır. Âşık bazen o kadar büyük âh eder ki, bu âhlar gökyüzünü kaplar. Gökyüzünü bütünüyle saran bu âhlar, bayram hilalini kapatmıştır. Bu nedenle günleri kararan âşıklar, bayramı yaşayamamıştır.

Zülfün hicâb idüp ruhuna nâza başladı

Kıldun bizüm bu şîve ile ‘îdümüz siyah

Nv. G.417/3

Duhân-ı âh olup hâ’il hilâl-i îd-i ebruna

Kara günlülerin oldı belürsüz yası bayramı

Nv. G.512/3

1.2. Îd-Nevruz

“Nev-rûz; Yeni gün” demektir. (Devellioğlu, 2007:830) “Ortaçağdan itibaren çeşitli Türk boylarınca tabiatın yeniden uyanışı ve tarımsal faaliyetlerin başlangıcı vesilesiyle düzenlenen 21 Mart bahar kutlamaları Nevruz olarak adlandırılmıştır. Nevruz, cömertliğin de sembolüdür. Nevruz günlerinde şairlere hediyeler verilerek onlara ihsanda bulunulmuştur.” (İslam, 2007:60) Nevruz, öteden beri hayatın yeniden başlaması diye algılanıp büyük şenliklerle kutlanmıştır. Bu şenliklerde, ateş yakılıp etrafına toplanılır.İlkbahar gün gönümünün kutlandığı Nevruz’da ateş yakılması, kalplerin kötülüklerden temizlenmesi içindir.İnsanlar bu ateş üzerinden talihlerini düzeltmek ve arınmak için atlarlar.Nevruz masaları kurulur. Masalara bırakmak için, Nevruz öncesi tahıllar ıslatılıp çimlendirilir. Bu taze yeşil bitkiler; canlılığı, uyanışı ifade eder.

17. yy şairlerinden olan Nedim, nevruz günlerinin ne kadar lütufla (Nevruz, cömertliğin de sembolüdür, Nevruz günlerinde şairlere hediyeler verilerek onlara

ihsanda bulunulmuştur.) geçtiğinden bahsetmiştir ve Nevruz'u diğer bayramlarla kıyaslayarak hiçbir bayramın Nevruz kadar tat vermediğini dile getirmiştir.

Meserretle serâ-ser vaktimiz nev-rûz-ü îyd
Hudâya hamd kim bahtın görüldü böyle bir lûtfi
N. Tr.5/7

Nev-rûz nev-rûz olalı böyle saadet görmedi
Anınla hiç şimden geri bahsedemez eyyam-ı îyd
N. Tr.16/7

Bazen ilkbahar ile bayram aynı vakte denk gelir. Böyle olunca şair, duruma uygun benzetme ve mecazları kullanmayı tercih eder. Bahar mevsimiyle bayramın aynı zamana denk gelmesi arzu edilen bir durumdur. Bu günler; uğur getiren günler olarak adlandırılır.

Dem-i visâl u hat-ı rûy-ı yâr bir yere gelse
Zamân-ı 'îd ile evvel-bahâr bir yere gelse
KMS. G.521/1

Zihî Ferhunde dem zîbende eyyâm-ı şeref-perver
Ki hengâm-ı bahara düşdi 'îd-i meymenetgüster
ŞE. K.6/1

Dem-i nevruz ola 'îd ola hengâm-ı bahar ola
Hem ola yümn ile nev 'ahd-i şâhenşâh-ı bahr u ber
ŞE. K.6/11

Getür câmı ki irdi 'îd ü nev-ruz
Çiçekden yir yüzü pür-zîb ü ferdür
A.K.33/ 10

Bayram ile Nevruz, bir güzelin bir araya gelen parçaları gibidir. Bir araya gelen bu parçalar, bayram sevincinin ikiye katlanarak yaşanmasını sağlar.

Likâsı ol cemâlün bu cemâlün
Biri ‘îd u biri nev-rûz-ı ‘âlem

Ay. K.47/6

İrüp nev-rûzımız hem ‘îdimüz müddet tamâm oldı
Hilâl-i câm-ı bedr ile görindi sâkî-i meh-nev

Nh. G.260/3

Divan şiirinde nevrüz, baharla ilgili özellikler içinde verilir ve bir bayram olarak kabul edilir. ” (Pala, 2004:358) Nevruz ve bayramın; sevgiliyi andırdığı, sevgilinin yüzünü görmek için heveslenen an olduğunun kastedildiği beyitler vardır:

Ey müneccim ruh u zülfün göricek dil-berimin
İyd-ı nev-rûza buluşmuş şeb-i yeldâ göresin

AP. G.229/3

Saçun kadr ü yüzün nev-rûz u hem ‘îd
Lebüne cân disem kim ide teb’îd

A. K.126/1

Gönül kim zülfüne düşer Berât-ı n’eyler ü Kadri
Kişi kim yüzünü görer n’ider ‘îd-ile nev-rûzı

A. K.715/3

Bayram bülbülünün nidası duyulmaya başlanınca, goncalar açar, her taraf gülü andıran açılmış güzellerle bezenir. Beri tarafta, eskiden baharın kadrini bilen güle bülbüllerinin neden oruç tuttuğu sorulmaktadır:

Hûbân açıldı gonca sıfat güldi her taraf
Nâlân olunca bülbül-i nâzük-nevâ-yı ‘îd

ŞE. G.33/3

Bahârün kadrini bil irdün ey gül ‘îd-i nevrûza
Riyâzetler çeküp bülbüllerün n’içün tutar rûze
GA. K.45/1

1.3. İd - Ramazan

“ Ramazan Bayramı, ramazan ayının tespiti için yapıldığı gibi gün tespit edilerek başlardı. Ramazan ayı, hilalin görülmesine göre bazen otuz, bazen de yirmi dokuz gün olurdu. Ramazanın yirmi yedisinde, yani Kadir Gecesi’nden sonra iki üç gün, büyükler ve çocuklar için heyecanlı günlerdi. ” (Taner, 2009:108)

Kim gördi hiç şeb-i ramazân içre mâh-ı ‘îd
Hep Nev’iyâ ‘abes yiredür nev nezâremüz
Nv. G.190/5

Hemîşe tâ ki mâh-ı rûzenin îd ola pâyânı
Hilâlin bedr-i tâbân gecenin subh ola ahşamı
ŞG. K.18/16

“ Ramazan on bir ayın sultanıdır. Bu ayda, öğleye kadar hayat uyku ile geçer. Gece camiler mahyalarla donanır. Günün perhizkârlığı ve ibadet eğlenceye mani değildir. Teravihten sonra halk, muhtelif semtlere dağılır. Herkes kendi zevkine ve itiyadına göre kahveye, karagöze, ortaoyununa ve diğer eğlence yerlerine gider.” (Levend, 1980:268)

Neler çeker ramazân içre îyde dek göresin
Nedim terk-i mey-i hoş-güvâr edinceye dek
N. G.64/5

Oruç; mahrumiyetin, ayrılığın, hasretin göstergesidir. Bayram ise; arzu ve isteklere ulaşım feraha varmanın, esaretten kurtulup hür olmanın simgesidir. “ Çünkü oruçlu Müslümanın, siyah ile beyaz ipliğin ayırt edilebildiği gündüz vakti ile güneşin batışı arasındaki süre boyunca bir yudum su içmesine dahi izin verilmez (hatta tükürüğünü yutmaktan bile sakınması gerekir.) ” (Schimmel, 2002:102) Bu bakımdan

insanlar, meh-i rûzenin geçmesini, oruç tutanların arzu kapısının bayram hilaliyle açılmasını istemektedirler.

Açıldı kufl-i der-i ârzû-yi rûze-keşân
Hilâl-i îyd ana simden kilîd oldu

N. K.22/5

Salıp Pertev rikâbı âleme dâim hilâl-âsâ
Zamanında cihânın her günü bir rûz-i îyd olsun

N. Tr.24/4

Meh-i rûze gidüp ‘îde irişmiş mâha benzer dil
Sürûr-ı vakt-i vuslat gelse her dem kalb-i sâd-çâke

F. G.297/2

Ramazân Bayramı olduğuna delil olmak için, şevval hilali halka zayıf görünebilir. Hilalin zayıf nitelenmesinin yanısıra, hilal; kadeh içindeki eğik şarap şekline ve gökyüzüne takılan küpeye benzetilmiştir. Ramazân ayının son gecesi herkes hilal kadehini görür ve Allah artık orucu yasaklar.

Nâ-tüvan gördüm hilâl-i iydi dün yârım kimi
Ol dahi gûyâ ki za’f-i rûzeden olmuş nizâr

Fz. K.41/5

‘Îd-i Ramazân olduğuna olmak için dal
Lagar görünür halka hilâl-i meh-i şevvâl

Nv. G.277/1

Hey’ette na’l-i esbine benzer hilâl-i îyd
Anunçün âsumân anı edindi gûş-vâr

AP. K.33/24

Câm-ı hilâli hep bilece gördiler bu şeb
Halk-ı cihana kıldı Hudâ rûzeyi harâm

B. K.23/2

Bayram günü; safâ, neşe, mutluluk getirir. Cihanın, otuz gün boyunca orucun nimetlerine doyduğunu (orucun, dünyayı bolluk bereketiyle sardığını) artık şimdi bayrama erişme saadetini yaşama vakti olduğunu görmekteyiz.

Ni'met-i rûze-i sî-rûzeye sîr oldı cihân
Şâhid-i 'îd temâşâsına şimdi ikbâl

Ny. K.17/5

Dükendi rûze irişdi bayram
Gider salâhı unut felâhı

Nv. G.547/3

Sevgilinin kaşının kıvrımıyla, bayram hilali arasında şekil benzerliği kurulur. O yüzden bütün dünya, bayram hilali gelsin diye sevgilinin kaşına bakar.

Ham-ı ebrûna bakar vaslun ümidiyle cihân
Hasret-i 'îd ile mâh-ı nevi dünyâ gözedür

B. G.67/4

Hilâl-âsâ kemân-ebrû olmazsa 'îd olmaz
Cemâlin görmesem iydim sa'îd-ender-sa'îd olmaz

H. G.110/1

“ Adeta kaş bir fitne dükkânıdır. Kaşın en büyük özelliği eğri oluşudur. Bu eğrilik onun hareketlerinde de vardır. Asla dosdoğru olamaz. Hilale benzer ve bu haliyle bayram hilalini gösterir. Çünkü sevgilinin hilal ebrusu görününce âşıklar arasında ıyd (bayram) başlar.” (Pala, 2004: 130)

Ben rûze günü görsem ebrûsı hilâlini
 ‘Îd olduğına ol gün bir zerrece şekk gelmez

Bh. G.208/4

Fasîhî sâ’im-i hicranuna ‘arz-ı cemâl eyle
 Seni gördükçe bayram eylerüz biz ey hilâl-ebru

F. G.282/5

Kaşun hilâl-i ‘iddür eydür mey it taleb
 Kimdür ana ki diye bu aydur meh-i Receb

A. K.66/1

Sevgilinin yüzü, kimi zaman güneş, kimi zaman bayramdır. Sevgilinin kaşı ise; bazen mihrab bazen misk tozlu gümüş sapı olan bir kemandır. Boyu oruç hilali, eşiği Kabe, gecesi Kadir gecesidir.

Güneş yüzünün üsünde hilâli kaşı gösderdün
 Ki bin âşık benüm gibi begüm ol îde

Kb. G.660/4

Bu kaş mı yâ ham-ı mihrâb yâ hilâl-i ıyd
 Yâ müşg tozlu gümüş kabzalu kemân ola mı?

AP. G.324/2

Kaddüm hilâl-i rûze vü kaşı hilâl-i ‘îd
 ‘Îd-i cemâle sünbül-i şeb-rengi dâldür

Nv. G.149/4

İşigün Ka’be gicen Kadr ü yüzün ‘îd olup
 Kamu a’dâyı senün yoluna kurbân yazalar

A. K.144/6

1.4. İd-İd-i Kurban

Kurban Bayramı; zilhicce ayının onuncu gününe rastlayan dini bayramlarımızdan biridir. “ Kurban Bayramı için; İd-i Ekber, İd-ı Adhâ, İd-i Kurban gibi terkipler kullanılmaktadır.” (Eyduvan, 2008:126) “ Divan şiirinde âşık, sevgilisinin yolunda binlerce kez kurban olmaya hazırdır.” (Pala, 2008:279) Kurban Bayramı da kölelerin vuslat için, Efendisine, canlarını O’nun kapısında harcamak için yalvardıkları bir zaman dilimidir.

‘İd-ı visale irmeğe cânlar bu gün şehâ
İtsen kapunda dilleri kurbân elündedür

Ay. K.29/4

İyd-ı vaslunda beni eyle efendim kurbân
Nice sabr eylesün ey şûh bu çevre insân

Ç. Mm. 1/4

“İnsanın yerine hayvanın kurban edilmesi, İbrahim’ in gönüllü olarak oğlunu (Eski Ahit’ e göre İshak; Müslümanlara göre ise İsmail) kurban etmek isteşişinin özünü oluşturur. Müslüman, Hac sırasında, Zilhicce ayının 10. günündeki id-i adhâ’ da (Kurban Bayramı) bu yeni başlangıcı koyun, koç veya benzer bir hayvanı kurban ederek yâd eder. Kurban edilen koyun veya koç -bazı insanların inanişına göre- Kıyamet Günü, sahibini sırat köprüsünden Cennete geçirmek için tekrar ortaya çıkacaktır. ” (Schimmel, 2004: 137)Kurban Bayramı, özünde; insanların Allah’ a karşı yükümlülüklerini gözden geçirdiği ayrıca kendilerine verilen tenlerden O’nun aşkı uğruna ne derece vazgeçebilecekleri gibi önemli bir cevher taşır.

Yine rûz-ı visalinden dem urdı bâd-ı subh ey dil
Kul oldun nice yıllardur bu gün ‘İd irdi kurbân ol

B. K.11/11

Senün tapundadır vallah bu tende her olan Nev-ruz
Senün kapundadır bi’llâh bu cânun ‘İd-i Kurbânı

Ay. K.57/123

Kurbân kimünçün oldı ol ki zebîh olupdur

‘Îd-i cemâlün içün oldı fidâ Muhammed

Ay. K.5/18

1.5. Îd -Dua, Temenni

“Dua; Allah’ a sunulacak talepleri sözlü veya yazılı olarak dile getiren metinlere denilir. İslam literatüründe ise Allah’ın yüceliği karşısında kulun aczini itiraf etmesini, sevgi ve tâzim duyguları içinde lütuf ve yardımını dilemesini ifade eder.” (İslam, C.9, 1994:529) “Dua, kasidenin son bölümüdür. Bu bölümde övülenin şahsına ve mevkiine göre mutluluğunun ve zenginliğinin artmasına, ömrünün uzun olmasına, zaferlerinin ve devletinin daim olmasına dua edilir.” (Mermer, 2009:83)

Nedim, kasidesinin “dua” bölümünde sadrazama: “Allah her gününü bayram etsin” temennisinde bulunmuştur.

Ey sadr-ı muhterem ede Hak îyd her günün

Vasfında ola böyle Nedîmâ şeker-feşân

N. K.20/19

Bahar ve bayram aynı zamana denk gelmişse bu duruma uygun dualar da yapılmaktadır. Hz.Mevlâ’dan bayram ve baharı mübarek eylemesi, her yıl bahar ve bayramın böyle denk gelmesi ve kıyamet gününe kadar sultanın yüce tahtını süslemesi istenir.

Mübarek eyleyip ‘îd ü baharın Hazret-i Mevlâ

Kıla zât-ı hümâyûnun kemâl-i ‘avnine mazhar

ŞE. K.6/24

“Gelüp her sâl-i Ferruh-fâl tâ kim nev-bahâr u ‘îd

Ola gülşen-serây-ı dehr şevk-efzâ vü şâdîger

Huda tâ rûz-i mahşer tahtgâh-ı ‘izz ü şevketde

O şâhenşâh-ı gerdûn-iktidâr kıla zîb-âver ”

ŞE. K.6/26,27

Övülen kişinin uzun bir ömre sahip olmasına dair “Bayramın mübarek, ömrün fazla kılsın, gelecekte makamın yüce olsun, daima saltanatın said olup, her günün bayram misali sıkıntısız, gamsız olsun, dünya sarayında şöhretin katlansın” gibi dilek ve temenniler de yer alır.

‘İdüni mübârek kıla ömrünü ziyâde
İkbâl ü sa’âdetde makâmun ola a’lâ

M. K.5/39

İstedüğüm hemîşe bu saltanatun sa’îd olup
Her günü döner ‘îd olup bî-gam u bî-melâl ola

Nv.G.14/7

Tâ ola ‘îd u ‘arûsı bu sarây-ı dünyâda
Tâ ola bu hâne-i ‘âlemde şehri şöhretün

Ay. K.20/29

“Kadr; değer, itibar, onur, şeref demektir. Leyle-i kadr; Kur’ân-ı Kerim’in nüzule başladığı ramazanın yirmi yedinci gecesi ki, içinde bu gece bulunmayan, bin aya bedeldir.” (Devellioğlu, 2007:479) Kur’an Kadir Gecesi’nde indirildiğinden, bu gecenin rahmet ve bereketli olduğuna inanılır. “Leyle-i kadir (Kadir Gecesi), dünya Tanrı’ nın kelamıyla aydınlandığı için nurla doludur; fakat dinler tarihinde “kurtarıcının doğumu” nun nurla çevrelenmesi şeklindeki genel görüngenyle son derece uyumlu bir biçimde halk ve sîfi dindarlığına göre Peygamber’in doğumu leyle-i mîlâd’ı, eşit derecede nurludur.” (Schimmel, 2002:102-103)

O vezirin her gecesi Kadir gecesi gibi nurlu, her günü de bayram sevincinde olsun.

Her şebi hem-reng-i nûr-i kadr olup âsafın
‘İd ola her rûz-ı firûzında sad eyyâmlık

ŞE. G.120/9

Gece gündüz geçe âsâyiş ile evkaatın
Her şebün kadr senin her günün olsun bayrâm

N. K.9/43

Her şebün kadr oluban rûzun hemîşe ‘îd ola
Dâyimâ sâl ü mehün yâr eyleye yâver cihân

Ay. K.22/57

Sultan’ın Kadir gecesine teşrif etmesi; o geceyi şekkeristana dönüştürüp bayram tadında anlar yaşatmıştır.

Şeb-i Kadre işitdik geldiğin Nevrûz-ı Sultânî
O şeb hem îd olup hem şekkeristân olduğun tuyduk

ŞG. G.170/5

“Berât gecesi; Bu gecede Hz.Muhammed’e peygamberlik bildirilmiş olup Müslümanlar için bir mağfiret ve bağışlanma gecesi sayılır. Çok zaman Kadir gecesiyle birlikte anılır.” (Pala, 2004: 67) Aşağıdaki beyitlerde de Ber’ât ve Kadir gecesi birlikte kullanılmıştır:

Gice ki anunla geçe ne gicedür Kadr ü Berât
Gün ki anunla doge ne gün-durur nev-rûz u ‘îd

A. K.19/8

Hümâyûn u mübârek kılsun u Ferhunde vü meymûn
Berat u Kadr ü ‘îd ü rûz-ı Nev-rûzunı Hak yik-ser

A.K.18/32

1.6. İd-Bayram Meydanı ve Seyir Yerleri

“İstanbul’un her köşesinde yani İstanbul, Üsküdar, Galata, Kadıköy, Beyoğlu, Kasımpaşa, Beşiktaş semtlerinde birçok özel bayram yeri vardı.” (Taner, 2009: 109)
“İstanbul semtinin başlıca iki büyük bayram yeri vardı ki bunun biri Cinci Meydanı,

diğeri de Sultanahmet Camii'nin dış avlusu idi. Sabahın erken saatlerinden, akşamın geç vaktine kadar bu iki bayram yeri, hakiki bir mahşere benzerdi. Rengârenk giyinmiş olan çocukların kaynaştığı bu eğlencelere, büyükler de iştirak ederlerdi.” (Yılmaz, 2010: 34)

Bayramlar; muhabbete, seyre vesiledir. Bayramlarda insanlar süslenip, güzel kıyafetler giyinip mesire yerlerine özellikle de Sa'dâbâd'a giderlerdi. Bu mekanlarda eğlenceler düzenlenir, şenlikler yapılırdı. Her yıl bayram zamanında padişahın ve devletin ileri gelenlerinin Sadabat alanına geldiği ve bayram yerini seyrettikleri aşağıdaki iki beyitte geçmektedir:

Şehsüvâr-ı dîn ü devletdür semend-i tâz ile

‘İdgâhı seyr idüp kıla yine seyrân-ı ‘îd

Cn. K.34/13

Tâ ki her sâl eyleye ‘ıydın neşât-ı makdemi

Sahn-ı Sa'dâbâdı leb-rîz-i ferah me'vâ gibi

N. K.14/54

Güzeller; âşıkların akıllarını başından alıp, onları harap etmek için bu fırsatı çok iyi değerlendirirler. Güzeller, bin türlü nazla şuh yürüyüşlü atlara binip Atmeydanı'na giderler ve âşıklar tarafından seyredilirlerdi. “Atmeydanı, Eyüp, Tophane Meydanı da gençleri cezbeden mekanlardı” (Sungurhan, 2011:76)

Îydiye câmelerle çıkıp seyre dilberân

Uşşakın ettiler yeniden halini yaman

N. K.20/13

Semend-i nâzla yüğrük cevânlar seyre çıksunlar

Pür olsun hûblarla At meydânı Sitanbulun

ŞY. G.195/4

Nihâl-i nârven sahn-ı çemende salınur gûyâ

Miyân-ı ‘îd-gehde bir nigâr-ı serv-i bâlâdur

B. G.135/2

Yine ‘îd oldı çıkar mahbûblar meydâna hep
 ‘Âşık-ı üftâdeler durur yine seyrâna hep

F. G.51/1

Şair, gönlünün derinliklerine seslenmektedir: Onu görüp ayaklarını öpme izni düşüncesinde ümitsizliğe düşme! Çünkü ay misali parlayan güzeli, cilveleşme mekanında gördük.

Sâkıb dime yârân bulamaz ruhsat-ı pâ-bûs
 Ol mâh-veşi cilvegeh-i ‘îdde bulduk

KMS. G.347/5

Zînet-i bâğ u bahâr olmuş nihâl-i argavân
 ‘Îd-gehde salınur mahbûb-ı müstesnâ midur

B.G.123/2

Bayram yerinde, güzellerden bir buse almak, mahşer yerinde kadehten Kevser suyu içmeye benzer. “Kevser, cennette bir suyun adı. Kevser suyu süttten beyaz, baldan tatlı, kardan soğuk, kaymaktan yumuşakmış.” (Pala, 2004:268) Şairimiz, bu kadar kıymetdar olan kevser suyunun, sevgilinin dudağından alınan bir buse ile aynı haz ve mutluluk taşıdığını dile getirmiştir:

Sanuram mahşer yerinde câm-ı Kevser nûş ider
 ‘İdgâh içre lebünden bûse alsa bir sa’îd

Bh. G.80/2

Âşık, bayram yerinde yabancıları (rakipleri) görünce; onları hapisten kurtulan inatçı şeytanlara benzetir.

‘Arsagâh-ı ‘îd içinde görüp agyârı didüm
 Kurtulurmuş habsden bayramda şeytân-ı merîd

Bh. G.80/3

1.7. İdgâhta Oyun ve Eğlenceler

“Bazı bayramlarda padişahlar halka açık büyük şenlikler düzenlettirmişlerdir. Özellikle Ramazan Bayramında şenliklerin yapıldığı görülür. Paşaların konaklarında bazı şenliklerin de yapıldığı görülür. Şenlik olmasa bile bayram yerinin kuruluşu, çeşitli oyuncu kollarının kahvelerde ve sokaklarda oyun oynamaları ile bayramlar halkın doğal eğlenceleri olmuştur. İstanbul’un çeşitli semtlerindeki mesire yerleri geniş çayırlar oyuncuların, hokkabazların, canbazların ve çeşitli hüner yeteneği olan kişilerin gösterileri ile dolup taşmıştır.” (Nutku, 1972: 27)

1.7.1. Dönme Dolap

Bayram zamanı, güzeller dönme dolaba binmekte ve âşıklar tarafından seyredilmektedir. Âşıklar döktükleri gözyaşlarıyla adeta bir dönme dolabı andırırlar. Çünkü dönüp dönüp aynı noktaya varırlar.

‘İd-gehde varalum dolâbâ dil-ber seyrine
Görelüm âyîne-i devrân ne suret gösterür

B. G.51/3

Bayram yerinin çocukları, aşığın göz dolabı ile gözyaşı yetimini görünce kıskanır.

Dolab-ı çeşmüm ile yetîm-i sirişküme
Reşk eylese ‘aceb midür etfâl-i ‘îd-gâh

Nv. G.417/4

1.7.2. Salıncak

“Bayramda yabancıların üzerinde en çok durdukları salıncak sefasıdır. Malta şövalyelerine yardım ederken Türkler tarafından tutsak alınmış üç yıl tutsaklıktan sonra 1587’ de azat edilen bir yabancı ‘ Türklerin bayramlarda en çok sevdikleri eğlence, salıncakta sallanmaktır. Dört kalın direğin tuttuğu bu salıncakların bağlandığı tavan direkleri bayraklarla süsleniyor, armutlar, elmalar, portakallar o mevsim hangi meyve varsa tepeye asılıyor. Aralara güzel yeşil kutular ve çiçekler de konuluyor (...)’ der. Başka bir yabancından tavandaki meyvelerin ne işe yaradığını öğreniyoruz. Salıncığı

daha yükseğe çıkararak ağız veya eliyle meyvelerden en fazla düşüren yarışmayı kazanmış oluyormuş. Bir başka yabancı da salıncak sallayanların çok para kazandığından bahseder.” (Nutku, 1972: 27,28,29)

Salıncak için mîzân-ı ‘îd denilmektedir. ” Salıncakta sallanan güzeller, Yusuf’a benzetilir.

Salıncaklar ki kurdı ‘îdgehde şehri mîzânı
Salındı bildi mikdârını her bir Yûsuf-ı Sâni

GA. G.601/1

Bayram yerinde güzeller salınmaya başlayınca, âşıkların kalbi salıncak gibi kararsız kalır.

Bî-karâr oldı salıncak gibi kalb-i ‘uşşâk
‘îdgehde salınup seyre çıkınca hûbân

S. K.13/5

Dönme dolap ve salıncakların yanısıra: “ Bayram meydanlarının etrafı birçok çadırla çevrilirdi. Büyükçe bir çadırın içinde hokkabazlar, ip cambazları, halkın ‘deniz kızı ’ dediği deniz mahluku, toparlak kafalı iki yanında ele benzeyen kanatçıkları ile yarı belden aşağısı pullu balık ‘deniz aygırı’ diye çoluk çocuğa onar paraya seyrettirilirdi.” (Taner, 2009: 10)

1.7.3. Eğlence Toplantıları

İnsanları her türlü gam ve kederden uzaklaştıran bayram, eğlence amaçlı toplantıları da beraberinde getirir. Bu toplantılarda; sohbetler edilir, şarkılar söylenir, neşe kadehleri dağıtılır, çalgıcılar eline rebablarını alır...Çünkü bayram gecesi; gününü gün etme mevsimidir. Sabaha kadar davul göğsünü döver, zurna figan eder; ikisi de bayramın inleyeni olur.

Sâkî yine ‘îd oldı ele câm-ı şarâb al
Mutrib ne turursun elüne sen de rebâb al

KMS. G.398/1

Sâkî piyâle sun ki bu ıydin safâsına
Eşkim bitirdi berg-i hazân içre lâle-zâr

AP. K.33/23

Mevsim-i ‘ayş u tarabdur şeb-i ‘îd irdi diyü
Mutrib-ı çarh eline aldı meğer mûsikâr

B.K.25/5

Subha dek feryâd idüb surnâ vü gögsin döğdi tabl
Oldı benzer her birisi vâlih ü şeydâ-yı ‘îd

TCC. K.15/1

1.8. İd -Resmi Tören

“ Osmanlı kültür hayatında önemli bir yeri olan bayramlar için sarayda ve halk arasında özel törenler düzenlenirdi. Sarayda padişahla yapılan bayramlaşmaya muayede alayı ya da resm-i muayede adı verilirdi. Bayramlaşma merasiminin usul ve esasları, Fatih Kanun- nâme’si ile belirlenmiş ve bu düzenleme az değişikliklerle uzun müddet devam etmiştir. Osmanlı’ da bayramlaşma töreni; bayram öncesi bayrama hazırlık, bayram günü padişahın bayram namazına gidip dönmesi ve saraydaki resmi törenden oluşmaktaydı. Bu törenlerde, esnaf ve halk kesiminden insanlar geçit törenine katılırlar.” (Tuğluk: 2010: 53) İdin resmi tören ile anlamlandırıldığı beyitler:

Bayramın gelişi dört gözle beklenmekte ve ayak, etek öpme töreniyle; izzet, şan, şeref kazanmak arzulanmaktadır. Bu törenlerde el değil de ayak ve eteğin öpülmesi; içerisinde ‘imparatorluğa tabi olma’ gibi önemli bir manayı barındırır.

Şehenşâhâ bu îyd eyyâmı cümle kulların çünkim
Şeref-yâb oldu pâ-bûsunla buldu izzet-ü şânı

N. K.10/62

İydin mübarek olsun eyâ âsâf-ı cihan
Gelsin edeple pâyini bûs etsin âsman

N. K.20/1

Yüz sürüp dergehine tehniyet-i 'îyd idelüm
Olalum devlet ile fâ'iz-i 'izz-i ru'yet

OT. Tr.6/5

1.9. Îd- Yapılan Hazırlıklar ve Resmi Tören Dışında Bayramlaşma

Bayram havası, arefe günü yapılan hazırlıklar ile kendini gösterir. Bu hazırlıkların başında; padişah yerinin döşenmesi, minare başlarının kandillerle süslenmesi, misafirler için gerekli ikramlıklar, güzellere verilecek hediyeler gelir.

'Îd yaklaştı döşensün yine kasr u divân
Çıkup eyvân-ı sa'âdetde buyursun Sultan

B. K.2/1

Cam oldu serv-kadler elinde gelince 'îd
Kandiller ki zeyn idi re's-i menârda

Nv. G.455/3

Bayram sabahı için ıtır, abîr ve amber gibi güzel kokular hazırlanmaktadır.

Nergisün zer kâsesin 'anberle toldurdu sabâ
Ki ola hüsnün gülşeninde micmere-gerdân-ı 'îd

AP. G.29/6

Iyd irdi nakd-i câna ise hiç revâc yok
Yahyâ ne hâzır eyledün ol gül-izâra ne

ŞY. G.320/5

Bayramlar sabahın erken saatlerinde camilerde başlardı. “ Bayram namazından çıkanlar, az çok bildik ve tanıdıklarının ellerine sarılarak büyük bir samimiyetle bayramlaşırlardı. Evin büyüğü bayram namazından gelince, merasim başlardı. Bu da, aile efradının derecelerine ve yaş sıralarına göre, bir usul ve teşrifata uygundu. Yaş itibariyle büyüklerin elleri öpüldüğü gibi, eşit mevkilerde bulunanlar da kucaklaşarak

öpüşüyorlardı.” (Yılmaz, 2010:32,33) Bayramlaşırken genellikle ‘ Bayramın mübarek olsun’ ibaresi kullanılmaktaydı:

‘İdün mübârek olsun eyâ Hüsrev-i zemân
İkbâl ü devletün günine irmesün elem

M. K.10/16

Dost ve akrabalar ziyaret edilmekte, misafirler iyi ağırlandı beklemekteydi.

Sâkıyâ rıtl-ı girân eksük gerekmez aradan
Yahşı ağırlandı ister hâsılı mihmân-ı ‘îd

B.G.39/5

1.10. İd- Lütf, İhsan

“Lutf; hareketlerde ve davranışlarda yumuşaklık ve incelik anlamına gelir. Ariflere göre, kulu Allah’ a itaat etmeye yakınlaştıran ve günahattan alıkoyan her şeye lütuf denir. Aşığı murakebe ve müşahede yoluyla terbiye etmeye de lütuf denir.” (Seccâdî, 2007: 297)

‘İd olması hasebiyle, insanlar padişahı lütufta bulunmasını beklemektedirler. Böyle bir arzunun esasında; halkın, padişahın adalet ve doğruluğundan memnun olması yatmaktadır.

Iyd-ı ferhundene kurbân ede a’ dâni felek
Sen ahibbân buyur âb-ı sehâ nân-ı kerem

AP. K.20/34

Ey şâh-ı hüsün îddir ihsân eyle
Cellâd-ı nigâha nîm fermân eyle
Ağyârı fedâ eyle de koç başın için
Kurbânın olam bendeni kurbân eyle

ŞG. Rüb. 61.dörtlük

Sevgili; sultandır, hükümdardır, padişaktır...Divan şiirinde sevgiliden çeşitli şekillerde daima lütufta bulunması istenir. Izdıraptan inleyen âşık, bayramı sevgiliye

sebepler sunarak, artık hicran defterine bakmasını istemektedir. Âşığın hicran defterinde ise; sevgilinin yüzüne, dudağına, yanağına, ayağının toprağına vs. duyulan hasret vardır. Hicran defteri artık dolup taşmıştır.

Kaşların ıydine kurbân etmeğe meyl edicek
Ahmed'i lûtf edüben yâd eyle kurbân olduğum

AP. G.211/5

Yok mu bir lütfun Nedim-i zarına îyd üstüdür
Defter-i hicrânı sultânım hisâb etmez misin

N. G.49/6

Ni'met-i lütfunla sîr olsun Nedim-i telh-kâm
Sâye-i lütfunda erbâb-ı hüner îyd eylesin

N. G.100/5

İKİNCİ BÖLÜM

2. İDİYYE / BAYRAM ŞİİRLERİ- METİN ÖRNEKLERİ

2.1. Ahmed Paşa

Velehu Fî Medhi Sultan Bâyezid Han

(Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün)

1- Aç yüzün kim göstere devr-i ruhun devrân-ı ıyd
Söyle kim vere lebin halvâ-yi şîrîn-şân-ı ıyd

2- Hıl'at-i hüsn egnine gey yaraşır ey serv-i nâz
Donanıp tâvûs-vâr etsen nola cevlân-ı ıyd

3- Dost vaslı ıydına erişti çeşm-i eşk-bâr
Kim bu rengîn şîşeden oldu gül-âb-efşân-ı ıyd

4- Çün cemâlin ıydıdır bu vech ile ârâste
Gel beni aglatma kim zîver bozar bârân-ı ıyd

5- Zülfünün Şebdîzini ey Husrev-i şîrin-dehen
Koş ruhun Gül-gûnuna kim germ ola meydân-ı ıyd

6- Hân-ı hüsnünde lebin bir şekkerin senbûsedir
Kim görünür gözlere şîrîn Onunla hân-ı ıyd

7- Subh-ı vaslından nigârâ âşık-ı bî-çârene
Bûse ile merhâba kıl kim budur erkân-ı ıyd

8- Doldurup n'eyler ruhun çâh-ı zenahdânına dil
Çünkü şeh lûtfuyla boşaltır bu gün zindânı ıyd

9- Anun içindir mu'azzez kim müyesser eyledi
Subh-demden dest-bûs-ı Hazret-i Sultânı ıyd

10- Zıll-i Hak Şeh Bâyezid-ibn-i Muhammed Hân k'anun
Câhı bezminden müzeyyendir bu gün eyvân-ı ıyd

11- Dil-berâ göster hilâl ebrûnu şâd et halkı kim
Mâh-ı nev görmekten olur şâdî-i devrân-ı ıyd

12- Tabl ile ıyd eylemekten hazzı yoktur âşıkın

K'ol hayâlinle eder bir demde bin pinhân ıyd

13- Cây-i ıyd oldu ruhun kimanda diller cem olup

Salınıp oynayalar kim halk ola şâdân-ı ıyd

14- Na'l-i esbin şeklin altın suy ile yazdı hilâl

Gökyüzünde k'ola dâl-i devlet-i devrân-ı ıyd

15- Kadr derdim sohbetine her gece olsaydı kadr

ıyd derdim devletine olmasa pâyân-ı ıyd

16- Subh-ı dîdârın zamânı şöyle şâdân etti kim

Ol beşâretten müzeyyendir henûz ezmân-ı ıyd

17- Niyet-i meydân-ı ıyd etmiş seher ol âfitâb

Mâh götürmüş yanınca anberîn çevgân-ı ıyd

18- İydu için bir müferri nâme yazmıştır kalem

Kim anun renginde hayrandır şeker-rîzân-ı ıyd

19- Hutbe-i medh okuduysa devletine nola kim

Minber-i gerdûnda dikti râyet-i nûrânî ıyd

- 20- Kâse-i zerrînini anberk doldurdu hilâl
Olmaga bezminde bu gün micmere-gerdânn-ı ıyd
- 21- Hûblar nice alırsa sabrını âşıkların
Şöyle yagma etti cûdun sofrasından nânı ıyd
- 22- Kimse ahdinde figân etmez meger evtâr-ı çeng
Kimse adlinde firîb etmez meger hûbân-ı ıyd
- 23- Çehresini reşkden zerd etti kurs-i âfitâb
Sofra-i hânında çün gördü müza'fer nân-ı ıyd
- 24- Pûte-i zerrîn diker evc-i felekde âfitâb
Müşterîdir tîr-i kavsine bu gün meydân-ı ıyd
- 25- Ebr-i ihsânından olup kâse-i deryâ tehi
Sofra-i dünyâyı tuttu kâse-i ihsân-ı ıyd
- 26- Gâh medh okur yüce der-gâhına ervâh-ı kuds
Geh tutar saff-ı mela'ik karşına dîvân-ı ıyd
- 27- Fitne vü âşûb ile tuttu cemâlin gönlümü
Nitekim gavgâ ile doldurdu şehristânı ıyd
- 28- Şöhret-i hüsnün görüp şehrinde ey şâh-ı cemâl
Tabl-ı sînem dögülür kim olunca i'lân-ı ıyd
- 29- İyd-i hüsnünde neler cem 'etti eşkım sâ'ili
Tan mı çeşmim zevrakıyla eylese seyrân-ı ıyd
- 30- Pâdişâhâ namına okutmasaydı hutbesin
Olmaz idi ruzigâr eyyâmının sultânı ıyd

31- Gamdan âzâd eyleyip lutfunla şâd et Ahmed'i
Devletin ıydirinde olsun kulların şâdân-ı ıyd

32- Gelmeye hâmem gibi medhinde bir şîrîn suhan
Ger hezâr olur ise tûti-i midhat-hân-ı ıyd

33- Devletin ıydın hümâyûn eylesin ihsân-ı Hak
Nitekim halk-ı cihâna resm ola ihsân-ı ıyd K.34

2.2. Antakyalı Münîf

Kasîde-i 'İdiyye Der-sitâyiş-i Sadr-ı Ekrem İbrâhim Pâşâ
(Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün)

Âsafâ sâf-der-i pâkîze-teb-ârâ 'îdün
Sa'd u ikbâl il Ferhunde vü meymûn olsun

Maşrık-ı lem'a-fürûz-ı şeref-i ikbâlün
Matla'-ı kevkebe-i baht-ı hümâyûn olsun

Gurre-i leyle-i Kadr ü seher-i iclâlün
Rûşenî-bahş-ı dil ü dîde-i gerdûn olsun

Dûş-ı 'üvânuna bu atlas-ı nüh-tûy-ı felek
Rûz-merre bedel-i hil'at-i eksûn olsun

İnhilâl-i girih-i saht-ı umûr-ı 'âlem
Cünbiş-i nâhun-ı tedbirüne merhûn olsun

Senglâh-ı reh-i temkin ü vakârun yek-ser
Gayret-i gevher-i deyhîm-i Ferûdûn olsun

Reşk-i cûd-ı dil ü destün ile bahr u kânun
Sadefi dâg-be-dil la'li ciğer-hûn olsun

Tahta-i sîne-i nâ-sâf-ı ‘adû hem-vâre
Zîr-i mızrâb-ı düm-i tîgüne kânun olsun

Reşk-i mir’ât-ı dil-i gayb-şinâsun her dem
Keder-i âyîne-i re’y-i Felâtûn olsun

Nokta-i şekk-i kitâb-ı vera’ u perhîzün
Mühre-i jeng-zidây-ı dil-i Zü’n-nûn olsun

Ne kadar var ise kâr-ı vesah-endûde-i şûr
Dest-i ‘adlün ana mâlişger-i sâbûn olsun

Nahl-i bed-rîşe-i tûl-i emel-i bed-hâhun
Dâ’imâ dest-hoş-ı sarsar-ı kânun olsun

Çâr-bâg-ı dil-i ahbâb-ı bekâ-cûyundan
Ebedî bâd-ı hazân rânde-i bîrûn olsun

Zihn-i düşvâr-ı pesendün her umûrında müdâm
‘Avn-ı bî-çun ile bî-kayd-ı çiv ü çun olsun

Dâmen-i sâye-nişînân-ı nihâl-i keremün
Mîve-i zûd-res-i kâm ile meşhûn olsun

Siyemâ dest-i felekden dil-i nâ-kâm-ı felek
Bülga-i neyl-i emânî ile me’ mûn olsun

Ref’ idüp hâk-i mezelletden anı lütfun ile
Nasb ile mertebe-i ‘izzete makrûn olsun

Kurtarup dâmenini dest-i garîm-i gamdan
Vech-i tahrîr ile evsâfuna medyun olsun

‘Ömri oldukça senün ferş-i rehün itmek için
Böyle kâlâ seped-i sîned e mahzûn olsun

Ne kadar nukra-i endîşe-i sâfî var ise
Vasfuna nâm-zed-i sikke-i mazmun olsun

Tâ dem-i subh-ı kıyâmet bu çerâg-ı hâssun
Baht-ı bî-dâr ile tâb-efgen-i gerdûn olsun

Yâverün ‘avn-i Samed câh u celâlün sermed
Müddet-i ‘ömrün ebed devletün efzûn olsun

Hâsılı muhbe-i âmâlümüz oldur sâyen
Haşre dek cây-ı penâh-ı dil-i mahzûn olsun K.8

2.3. Âşık Çelebi

(Mefâ’ilün Fe’ilâtün Mefâ’ilün Fe’ilün)

İznikî ‘Alî Çelebi Bursa Beyi iken ‘îd-i kurbânda virilmiştir.

1-Sefîde-dem ki şafak âsumânda oldu ‘ayân
Döküldi hûn ki sanasın hamel olup kurbân

2-Yahûd şafakdan idüp ‘ârızına gül-gûne
Özine ‘îdde zînet virür ‘arûs-ı cihân

3-Şu ‘â-ı şemsden idindi kendüye ihrâm
Tavâf-ı Kâ’beye kasd eyledi bu zâl-ı zemân

4-‘Ale’s-sabâh halâyık varup musallâya
Tavâf-ı kûy-ı nigâra çekildi ehl-i dilân

5-İrişdi ‘îd-i ganîmet bilün bu fırsatı kim
Kişiye degmede virmez zemâne emn ü emân

6-‘Ale-l-husûs ki devr-i emîr-i dânadur
Safâ vü ‘işrete âgâz eylesün rindân

7-Emîr-i mülk-i ma’ârif şeh-i diyâr-ı hüner
Müsemmâ Haydar-ı saf-der ‘Alîyy-i ‘âlî-şân

8-‘Alî-sehâ vü ‘Alî-nâm u Murtazâ-ahlâk
Hasen-hisâl u hasen-hulk u sâhibül-ihsân

9-Görüp ‘avâtıfunı müstefid oldı bahâr
Tonatdı ‘âlemi hil’atler eyledi ihsan

10-Kapuna kâse-i mâh ile geldi ‘îd-i sa’îd
Meger vazîfe taleb oldı yâ nevâle-sitân

11-Şu’â’-ı mihr ana zencîr ü micmere hûrşîd
Sipîhr meclis-i ‘îdünde micmere-gerdân

12-Zihî ki mün’akis âyîne-i dürr âyetüne
Nukûş-ı sûret-i peydâ vü çehre-i pinhân

13-Hizebr-i bîşe-i heycâ peleng-i kûy-ı neberd
Gazâda bebr ü gazanfer vegâda şîr-i jiyân

14-Sürüldi gûy-ı zulüm ‘arsa-gâh-ı ‘âlemden
Olalı dest-i şerîfünde ‘adlden çevgân (10b)

15-Kapunda benden idi mihr altûn üsküfli
Big oldı başına şimdi urundı tâc-ı Keyân

16-Takındı kavs-ı kuzahdan ayagna halhâl
Olalı bezmüne rakkâs gerdiş-i gerdân

17-Şecâ'at evcine hûrşîdsin n'ola olsa
Elünde şa'şa'a mânend-i tîg-i hûn-efşân

18-Kimesne Rüstem-i Destân u Zâl adın anmaz
Şecâ'atun haberi oldı 'âleme destân

19-Zihî salâbet ü savlet şecâ'at u şevket
Göreydi kahrunı isterdi Kahramân amân

20-Yürürdi atun önünce piyâde Sâm süvâr
Olurdi zîr-i rikâbunda Erdevân devân

21-Yanunca oldı silahdâr cenge âhengle
Eline tîg-i zeberced-niyâm alup Keyvân

22-Eger ki kulle-i Kâf ola kelle-i a'dâ
İderdi hurd anı darb-ı dest-i gürz-i girân

23-İtâ'at itdi bilüp rüstehîz ü peygârun
Bahâr u sûsen u servi idindi seyf sinân

24-Götüre gonce-i zanbak gibi 'adû barmak
Elünde kalsa temâşâ sinân-ı sûsen-i şân

25-Elünde hançer-i bürrânuna nazar salsa
Vehimden ola 'adû berg-i bîd-veş lerzân

26-Sicill-i Hâtemî Tayy itdi dest-i ihsânun
Berât-ı 'âtıfete nâmun olalı 'unvân

27-Şu kes ki hizmetüni farz-ı 'ayn idinmiş ola
Pür ola desti zer ile çü keffe-i mîzân

28-Firâz-ı küngür-i medhine irmeye hergîz
Hezâr sâl ki murg-i hayâl ide tâyerân

29-Kimesne ‘arsa-i medhine bulmaya gâyet
Eger ki tayy oluna râh-ı ‘âlem-i imkân

30-Didüm ki nâtıka medhinde ‘âciz ü kâsır
İşitdi hâtif-i gaybî didi ki sad-çendân

31-Bugün tekâver-i tab’um fezâ-yı medhünde
‘Aceb mi sürsem eger yügrüğün durur meydân

32-Zahîr olursa bana himmetün kemâle irem
Olam beraber Hâkân u hem-ser-i Selmân

33-Zihî sa’âdet ü devlet ki ‘Âşık-ı şeydâ
Kapunda kim kulun olup ola emîr-i cihân (11a)

34-Niçe ki rûz u şeb ola vü döne çarh-ı felek
Niçe ki ‘îd-i sa’îd ire vü bahâr u hazân

35-Gününi ‘id ide ‘îdün mübârek ide Hudâ
Şebüni Kadr ide kadrün ziyâd ide Yezdân

36-Murâdun üzre döne çarh ola hevâdârun
Kapunda gerdiş-i devr ola bende-i fermân

37-Tavâf-ı Ka’be-i maksûda olasın vâsıl
‘Adû zebûnun ola her zemânda çün kurbân

38-İrişmeye ana âsîb-i tünd-bâd-ı hazân
Bahâr-ı gülşen-i âmâlün ola câvidân

2.4. Azmizâde Hâletî

(Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün)

‘Îdgehde gayrılar görse seni giryân olur
Şîşe-i çeşm ile dil gûyû gül-âb-efşân olur

Tıfl-ı eşküm düşse tan mı nitekim dölâb-ı ‘îd
‘Âşık olan muttasıl ser-geşte-i devrân olur

Yaşımı akıtma dirsene bulmaya hüsnün gezend
Revnakın ‘îdün şikest eyler kaçan bârân olur

Vuslatun ‘îdinde kurbân eylemezsen ‘âşıkı
Öldürür kendin sakın kuyunda cânâ kan olur

‘Îd-i adhâ bilmez ey şûh-ı cihân erbâb-ı ‘aşk
Bî-tevakkuf çeşm-i bîmârun görüp kurbân olur

Başuma cânâ kıyâmetler koparur kâmetün
‘İdgâh ile salıncak mahşer ü mîzân olur

Her kaçan binse salıncağa o şûh-ı ser-firâz
Burc-ı mîzân içre gûyâ kevkeb-i rahşân olur

Geh ‘urûc eyler semâya Hazret-i ‘Îsâ gibi
Geh sürûş-ı gaybveş gökden yire perrân olur

Geh gider eflâke mânend –i du’â-yı müstecâb
Gâh olur kim nâzil olmuş bir belâ-yı cân olur

Pençe-i mihre gire şâyed diyü dâmân-ı yâr
‘Azm-i bâlâ itse ‘âşık zâr u ser-gerdân olur

Bir terâzûdur salıncak vezni der erbâb-ı dil
Her kaçan kim salınanlar sîm-ten hûbân olur

Çarh-ı gerdândan nişân virse n'ola dólâblar
Kimi hûbânun güneş kimi meh-i tâbân olur

Sanki bir kavs-i kuzahdur yagdurur bârân-ı eşk
Câme-i hûbân ki zerd ü sürh ü sebz elvân olur

Dil-berân-ı şûh-ı şeh-âşûb gendümgün ile
Âsyâdur ol ki bâd-ı âh ile gerdân olur

Her gören dólâbı âb anlar anı ey Hâletî
Eşk-i çeşmüm 'idgehde şol kadar rîzân olur

G.253

2.5. Bâkî

(Fâîlâtün Fâîlâtün Fâîlâtün Fâîlün)

1-Kıldı âfâkı münevver talcat-ı rahşân-ı cîd
Halka dîbâlar geyürdi mâh-ı nûr-efşân-ı cîd

2-Câme-i dîbâ ile tâvûs-ı zerrîn-bâldür
Dil-rübâ kim eyler ol refât ile cevlân-ı cîd

3-Ayaguñ tozıyla vezn itmez birin ehl-i nazar
Toptolu Yûsuf-likâlarla bu gün mîzân-ı cîd

4-Salınur her şâh-ı gül nâzük nihâl-i ergavân
Bâg-ı cennetden nişan virdi bahâr-istân-ı cîd

5-Sâkıyâ rıtl-ı girân eksük gerekmez aradan
Yahşı ağırlanmak ister hâsılı mihmân-ı cîd

6-Şimdi tîg-i cevri ile öldürme kurbân olduğum
cîd-1 Edhâ geldüğünde idesin kurbân-1 cîd

6-Âşîka ihsan ise maksûd elüñde döstum
Dest-bûsuñdur muhassal Bâkîye ihsân-1 cîd

G.39

(Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün)

1-Safâ bezminde şol zerrîn-kadeh kim tolu sahbâdur
Kenâr-1 bâğ-1 cişretde açılmış verd-i racnâdur

2-Nihâl-i nârven sahn-1 çemende salınur gûyâ
Miyân-1 cîd-gehde bir nigâr-1 serv-i bâlâdur

3-Misâl-i hûn-1 kurbândur şekâ'ik sahn-1 gül-şende
Cihân pür-şûr u gavgâ şöyle beñzer cîd-i edhâdur

4-Dizilmiş lâleler sahn-1 harîm-i bâga zeyn olmuş
Sarây-1 şâhda san kâse kâse hvân-1 yağmâdur

5-Gül ü nergis yine ahun beneklü câme geymişler
Libâsı lâlenüñ egninde bir dîbâ-yı zîbâdur

6-Ne reng ü bûya meftûn ol ne hây u hûya ey Bâkî
Bu fâniden bekâ itmez temannâ şol ki dâñdur

7-Eger dünyâ vü dîn emrinde nâfic bir camel dirseñ
Ducâ-yı devlet-i sultân mucizz-i dîn ü dünyâdur

G.135

2.6. Cevrî

Kıt'a Der-Sitayiş-i Merhum Bayram Paşa 'Aleyhi'r-Rahme ve Tehniyye-i 'İyd

(Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün)

Cihân-pîrâ vezir-i muhterem Bayram Paşa kim
Zamânında 'ibâdu'llâh ider her gâh bayramı

Zihî sâhib-kerâmet Âsaf-ı rûşen-dil ü kâmil
Ki tedbiri 'ıyân gösterdi halka sırr-ı ilhâmı

Zihî sâlih vezir-i mütteki kim hîn-i tâ'atda
'İbadet-gâhınun kerrûbiyândur cümle huddâmı

Nedîm-i sohbet hâssı havâss-ı ehl-i ma'nîdür
N'ola deryûze-i feyz itse andan 'âlim ü 'âmî

Meyân-ı meclisinde neşve-i keyf-i ilâhîden
Gelür cevlnâna ser-mestân-ı rûh-ı 'ârif-i Câmî

Kelâm-ı dil-keşinde nükte-i ma'nâ-yı kudsîden
Olur hayrân revân-ı Bîsr-i Hâfî Merd-i Bistâmî

Hudâvendâ be-hakk-ı Leyle-i Kadr ü meh-i rûze
Ki bulmuş her biri yümn ü şerefle 'izz ü ikrâmı

Ne denlü medh ü evsâfunda itsem kûşîş-i ikdâm
Yine ihlâsumun mümkün degüldür 'arz u i'lâmı

Benem ol CEVRÎ-i nâ-kâm u bî-dil kim bu 'âlemde
Sipihre itmedüm maksûd için bir kerre ibrâmı

Seni lutf itmede halk-ı cihana bî-riyâ gördüm
Huzurunda n'ola keşf eylesem râz-ı temennâyı

Murâdum bir nazardur 'ayn-ı lutf u iltifâtundan
Olursam ana mazhar kîmîyâdan istemem kâmi

Ola tâ-mâh-ı rûze 'âleme ser-mâye-i rahmet
Bula tâ savm nihâyet 'ıyd-ı hurremle ser-encâmı

Günün günden yeg olsun 'ıyd ü Kadr itsün şeb ü rûzun
Hudâ-yı zü'l-minen kim 'âleme cârîdür ahkâmı Kt.48

Kıt'a-i 'İydiye Der-Vasf-ı Merhûm Siyâvüş Pâşâzâde
(Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün)

Ey âftâb-ı subh-ı sa'âdet ki her günün
'ıyd eylesün neşât-ı safâyile Girdigâr

A'yâd-ı bî-şümâr-ı cihân rûz-ı haşre dek
İtsün zemân-ı devlet ü 'ömrünle iftihâr

Olsun vücûd-ı bî-bedelün 'izz ü şân ile
Revna-kezâ-yı rûz-ı meh ü sâl-i rüzgâr

Resm-i kadîmdür ki bu demlerde bendegân
İzhâr ide hulûsını ber-vech-i i'tibâr

Ya'nî veliyy-i ni'metün âstânına
Silk-i le'âl-i tehniyeti eyleye nisâr

Bu hidmetün edâsına ben kâdir olmadum
İtsem 'aceb mi lütfün ümidiyle i'tizâr

Ma'zûr tut kusûrumı kim oldı mâni'um
Za'f-ı mizâc u zûr-ı şitâ vehm-i inkisâr

Kt.47

Gazel-i Müzeyyel

(Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün)

İtdi cihânı hurrem ü hûş-ı ter bahâr-ı va'îd
Hükm-i safâyı virdi mükerrer bahâr u 'îd

Gülzâra gel bu demde ki gül gibi eyledi
Hûbân-ı şehri dest be-sâgar bahâr u 'îd

Gül-ruhlar ile cennete döndi mesireler
Bulsa 'aceb revnak u zîver bahâr u 'îd

Gör feyz-ı 'aşkı kim ider evkât-ı 'âşkı
Sevdâ-yı hatt u 'ârız-ı dil-ber bahâr 'îd

Cevrî bu iktizâ-yi neşât-ı safâyile
Zühhâdı rind-i bâde-keş eyler bahâr u 'îd

Gûyâ ki feyz-ı hikmet ile Ket-hudâ Begün
Düşdi safâ-yı tab'ına mazhar bahâr u 'îd

Ol mekremet-şi'âr ki âsâr-ı lutf ile
Hüsn-i cemâl-i hulkına benzer bahâr u 'îd

Bir mülke hakim olsa olur halkına anun
Devr-i zemân-ı 'adli ser-â-ser bahâr u 'îd

İtdükçe halkı böyle mevâsim şüküfte-dil
Virdükçe dehre zînet ü fer her bahâr u 'îd

Olsun cihânda mâye-i 'ıyş u sürûr ile
Eyyâm-ı 'ömri tâ dem-i mahşer bahâr u 'îd

G.24

2.7. Cinâni

Tesdîs-i merhum Cinânî Efendi ser-bendeş nîz ezân üst rahmetu'llahi aleyh

(Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün)

I

Demem kim râzını erbâb-ı izz ü câha arz eyle
Ziyâ-bahş-ı çerâğ-ı mihr ü şem'-i mâha arz eyle
Belâ-yı râh-ı aşk-ı âşık-ı gümrâha arz eyle
İnanmazsan sözüm bir ârif-i âgâha arz eyle
Dilâ hâlin ne dehrin mîrine ne şâha arz eyle
Cihân mülkünü yoktan var eden Allaha arz eyle

II

Sipihrin devletinden el çekip terk-i tecemmül kıl
Adû-yı bed-nihâdın ta'nına sabr u tahammül kıl
E'âliye ne yalvar ne edânîye tenezzül kıl
Hudâ-yı bî-nîyâza istinâd eyle tevekkül kıl
Dilâ hâlin ne dehrin mîrine ne şâha arz eyle
Cihân mülkünü yoktan var eden Allah'a arz eyle

III

Gezip her gün der-i mîr ü vezire arz-ı hâl etme
Veren Hakdır sana beyhude ırzın pâyimâl etme
Odur mutî vü manî gayrı bir eğri hayâl etme
Vesâilden elin çek yok yere fikr-i muhâl etme
Dilâ hâlin ne dehrin mîrine ne şâha arz eyle
Cihân mülkünü yoktan var eden Allah'a arz eyle

IV

Cihân-ı bî-sebâtın lâ-bekâdır izz ü ikbâli
 Ne gam yersin olursan kayd-ı mansıbdan eğer hâlî
 Ricâyı Hakka hasr et gayrıdan kat eyle âmâli
 Yüzün sür dergeh-i Mevlâya her dem kılma ihmâli
 Dilâ hâlin ne dehrin mîrine ne şâha arz eyle
 Cihân mülkünü yoktan var eden Allaha arz eyle

V

Verip rüşvet Cinânî ol kasd-ı intisâb eyler
 Zülâl-i çeşme-i Hızır özleyip meyl-i serâp eyler
 Zamânı gelmeyince sanma kim devlet şitâb eyler
 Hudâ elbette bir gün sabr edersen feth-i bâb eyler
 Dilâ hâlin ne dehrin mîrine ne şâha arz eyle
 Cihân mülkünü yoktan var eden Allah'a arz eyle

Ts.6

Kaside-i 'İdiyye Berây-ı Sultan Murâd Hân bin Selîm Hân Rahmetu'llâhi Ta'âlâ
 (Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün)

Hamduli'llâh 'âlemi teşrif idüp sultân-ı 'îd
 Turdı eyvân-ı felekde subh-dem dîvân-ı 'îd

Kûs-ı şâhî gulgul-endâz oldu gûş-ı 'âleme
 İzdihâm-ı halk ile toldı seher meydân-ı 'îd

Gûşe gûşe 'îdgâh-ı dehre zînet virdi halk
 Zâhir oldu bu gün şevk ehline bürhân-ı 'îd

Toldı câmi'ler yine âvâze-i tekbîr ile
 Cem' olup bayrâm yirine geldi hep erkân-ı 'îd

Vakt-i şâdî vü tarab hengâm-ı 'ıyş u nûşdur
Çâr erkân-ı meserret üzredür bünyân-ı 'îd

'İdgehde 'âşıkun başın(1) hûr dahı yiler
Devr-i dâ'im gösterür dölâb il devrân-ı 'îd

Aç olanı seyr idüp 'uryâna hil'at geydürüp
N'ola 'âlî olsa ger kadr-ı refî'ü'ş-şân-ı 'îd

Muhtesib şimdi bilür haddini tekdir eylemez
Kubbe-i eflâke tolsun na'ra-i mestân-ı 'îd

Agzın açdı rûzeden halkun ziyâfet kaskına
Ni'mete gark eyledi dünyâyı hep ihsân-ı 'îd

'Âstân-ı pâdşâh-ı dehre öykünmek diler
Vechi vardur herkese mebzûl olursa hân-ı 'îd

Hazret-i Sultân Murâd Hân-ı selîmü'l-kalb kim
Mugtenimdür hân-ı ihsanıyla muhtâcân-ı 'îd

Şehsüvâr-ı dîn ü devletdür semend-i tâz ile
'İdgâhı seyr idüp kıla yine seyrân-ı 'îd

Kâmet-i bâlâsı gülzâr-ı letâfet servidür
'İdgehde ki lâyıkdur tavr-ı cevelân-ı 'îd

Gurre-i garrâ degül devr-i ufukda görinen
Destine sundı seherden kamere çevgân-ı 'îd

Gün yüzün bir dem gören bin yıl meserret kesb ider
Yılda bir kez şâd olur ancak velî şâdân-ı 'îd

Oldur o şâh-ı felek-rütbet ki eyler hidmetin
Zindedür ân şeb-i kadr u seher hayrân-ı ‘îd

Pâdşâhân-ı memalik-bahş olanlar cerr der
Sofra-i hân-ı nevâlınden senün zemân-ı ‘îd

Halk-ı ‘âlem görmeye rûşen-cemâlin bir nazar
Yolına cânlar virür ‘aşk ile kurbân-ı ‘îd

Halka zîr-i sâye-i ‘adlinde her gün ‘iddür
Devletinde hâsılı mümkün degül pâyân-ı ‘îd

Yılda bir kez gün yüzün görmek yeter devlet dürür
Rûz-ı ‘îd oldukça olsun gayrılar hayrân-ı ‘îd

Tıfl-ı dil rûz-ı visâlin ârzû eylerse n’ola
‘Âdet-i dîrînedür etfâl olur cîrân-ı ‘îd K.34

2.8. Enderunlu Vâsıf

(Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün)

Bu cây-ı gamze kim tîg-ı kazâ-yı ‘îd-i kurbândır
Sever öyle anuñün dil fedâ-yı ‘îd-i kurbândır

O göz göz dâglar çeşm-âşinâ-yı ‘îd-i kurbândır
Anuñün ‘âşıkân dîde-güşâ-yı ‘îd-i kurbândır

N’ola kurbân-ı gamze giyse düşde kanlu pîrâhen
Şehîd-i ‘âşka bu hil’at (ki) cây-ı ‘îd-i kurbândır

O meh kanda ise kandaysa da gelsin iki desti
Gelen zîrâ dem-i ‘îş u safâ-yı ‘îd-i kurbândır

Degüldür câ-be-câ dâg-ı dil-i kurbâniyân-ı ‘aşk
O hûn-âlûdeğî naks-ı hınâ-yı ‘îd-i kurbândır

Hat-ı gerd-i leb-i la’lini sanma hûn-ı kurbânla
Semerkand üzre yazılmış du’â-yı ‘îd-i kurbândır

Yeri var aş erip germ-iştiâ-yı kebş-i cân olsa
O tıfl-ı nâza hûn-ı dil gıdâ-yı ‘îd-i kurbândır

Dem-i Bismil nukûd-ı eşk-i çeşmi mîş-i kurbânun
‘Aziz başı için kurbân-bahâ-yı ‘îd-i kurbândır

Yemiş cebrin geçen bayrâmda nûş-ı câm-ı la’lünçün
O dem bu demdir agyâr imtilâ-yı ‘îd-i kurbândır

Degüldür seyr-i dâg-ı lâlezâr-ı sînemün vakti
Bu dem lâle dem-i yâkût-nümâ-yı ‘îd-i kurbândır

‘Aceb mi kan dökülse kabza-i sikîn-i gamzenden
Bu hûn-rîzî belî ber-muktezâ-yı ‘îd-i kurbândır

N’ola giryân-ı şevk-ı ‘îd-i vasl-ı yâr isen Vâsıf
Mücerredir ki bârân mübtelâ-yı ‘îd-i kurbândır

G.35

2.9. Fehîm-i Kadim

(Fâ’lâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün)

Bezm-i ‘ayşî eyleyüp pîrâste Cemşîd-i ‘îd
Sunmada bir câm her dem birine hurşîd-i ‘îd

Birbirinden olmada hûbân yine gül-çîn-i ‘îd
‘Âşîka olsun mübârek hasret-i câvid-i ‘îd

Bâreka'llâh ey nüh-âbâ veyhek ey çâr-ümmühât
İtdünüz tıfl-ı yetîmâsâ beni nevmîd-i 'îd

Ârzû-yı 'îd-i vasl eylerse itsün bü'l-heves
Rûzedâr-ı hasretem ben eylemem ümmîd-i 'îd

'İdgehde ol perî-rû eylese ref'-i nikâb
Yalnız 'îd-i Fehîm olmaz olurdu 'îd-i 'îd G.42

2.10. Fuzûlî

(Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün)

Ey hilâl-i iyd gâlibdir saña ebrû-yi yâr
Hüsni sûret sende bir var ise anda iki var

Yâr ebrûsuna beñzetmen seni ey mâh-i nev
Señ güneş birle görünmeziñ saña ne i'tibâr

Kaşlarıñdandır hacil gûyâ halâl-i 'iyd kim
Gece eksik görünür gündüz çok olmaz âşkâr

Cilve eyler mâh-i nev il karşısında şâm-i iyd
Señ girip ortaya kaşñ göster ol tutsun kenâr

Nâ-tüvan gördüm hilâl-i iydi dün yârim kimi
Ol dahi gûyâ ki za'f-i rûzeden olmuş nizâr

Yeñi ayı kaşlarıñ sevdâsı rüsvâ eylemiş
Gösterirler birbirine añı ehl-i rüzgâr

Mâh-i nevdür bilmezem tâban şafaktan yoksa kim
Kana batmış nevk-i şem-şîr-i Emîr-i nâm-dâr

Ol ser-efrâz-i felek-rif'at ki re'y-i rûşeni
Eylemiştir ref' mir'at -ı hakâyıktan gubâr

Cevher-i pâkize-i zât-i şerîf-i kâmilî
Âleme lûtf u mürüvvet ma'deninden yâd-gâr

Şefkat ü kahr iledir bir sâye-güster nahl kim
Tâkdîr aslı verir hem gûre hem engûr bâr

Kahrı ol reng ile kim deryâ mizâcın huşk eder
Çalsa ger Mûsî-sıfat deryâyâ tîğ-i âb-dâr

Şefkati ol resme kim âteş tabî'attan çıkar
Salsa İbrâhim veş od üzre lûtf ile güzâr

Hem tarîk-i ma'delet re'yinden anuñ müstakîm
Hem esâs-i âfiyet adlinden anuñ üstüvâr

Ey safâ-yi meşrebin mülk-i ezel tek bî-kerân
V'ey muhit-i himmetiñ bahr-i ebed tek bî-kenâr

Ger señ olsaydıñ emîr-i şevket-i İskenderî
Vâdî-i himette bulmazdı Aristo iştihâr
Ver señ etseydin kabûl-i minnet-i Nûşirevân
Eylemezdi hiç kim Bûzurc mihr'e i'tibâr

Mahz-i şer' olmuş afâk'allah vücûd-i kâmiliñ
Feyz-i tefsir ü hadis ü fikhdan leyl ü nehâr

Safha-i mihr-i ruhuñdur mevzî'-i nûr-i Nebî
Çâr tab'-i kâmiliñ me'vâ-yi mihr-i Çâr-yâr

2.11. Gelibolulu Âlî

(Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün)

Salıncak tahtasında seyri dün ol şâh-ı hûbânı
Ne yüzden yil götürmüşdür görün taht-ı Süleymânı

Salıncaklar gözüm eşk-i firâvânun resenlerdür
Hayalün her birinde sanki bir serv-i hırâmânı

Be sûfî âsmândan rîsmânı bilmedün gitdi
Şu'â'idur resenler mâh-rûlar mihr-i nûrânî

Salıncaklarda her nâ-mihrbânun 'aksidür gûyâ
Çıkarken delv ile çâh-ı belâdan mâh-ı Kenânî

Yazılsun bu gazel 'Âlî okınsun 'idgehlerde
Tagılsun bâg-ı nazmun her yâna gül-berg-i handânı

G.1504

2.12. Hayâlî Bey**Kasîde-i 'İdiyye Berây-i Sultân Süleymân Hân**

(Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün)

'İd-i kurbân irdi halkı yine sâdân eyledi
Gonca-leb dil-berleri gül gibi handân eyledi

Sanmanuz gül-gûn şafak oldu ufukdan âşkâr
'İd için çarh-ı felek sevrini kurbân eyledi

Ka'beveş mestur olan dil-berler oldu âşkâr
Nûr görmüş hâcîveş 'uşşâkı nâlân eyledi

Ay ü günle yere inmişdür felek sanur hemîn
Gerdiş-i dolâb-ı 'îdi kim ki seyrân eyledi

Böyle bulmuşken şerf gün yüzlülerle ‘îdgâh
Tâli’üm zulmü bana bâ-hadd ü pâ-yân eyledi

Bir Mogolçin yüzlü kâfir gönlümün Bagdâdını
Yakdı yıkdı cevri ile alan ü tâlân eyledi

Dest-i zulmünden şikâyet eylerem ol şâha kim
Tîg-i kahrı sînemün mülkünü vîrân eyledi

Pâdşâh-ı bahr ü ber Sultân Süleymân Şâh kim
Bir kemine çâkerin Cemşîd ü Hâkân eyledi

Zahmdan rengîn gül açıldı zemîn-i sinede
Çün kemânından ‘adûya tîr bârân eyledi

Gün gibi hengâm-ı rezm içre alup tîgin ele
Zulmet-i şeb gibi a’dâyi gürîzân eyledi

Şemse-i zerrinini rûz u ezelde tîginün
Burc ü devlet üzre Hak hurşîd-i rahşân eyledi

Şîr-i hasm-efgensen oldun Husrevâ ol bîşede
Rezmgâhun nîzeler çünkim neyistân eyledi

Bir çekilmiş hâna benzer kişverün a’dâ mekes
Dest-i kudret tîgün ol hâna mekesrân eyledi

Şahlık ismin felek sen pâdşehden gayrıya
Fâre-i şatrenceş bühtân ü yalân eyledi

Saykalıylan rezmün esbâbın açup her meh hilâl
Çarh döndükçe kılıcun dahı bürrân eyledi

Sensin ol Şâh-ı hümâyûn-fer ki ‘adlün hârisi
Mârı güncişk âşyânına nigezbân eyledi

Kâkül ü dil-ber perîşân oldu ‘ahdünde hemîn
Devr-i ‘adlün içre ancak nây efgân eyledi

Husrev-i mülk ü Sühan oldu Hayâlî Husrevâ
Hayl-i şî’rin cem’ edüp bir hûb dîvân eyledi

Serv-i bâg-ı saltanat kılmış seni ol kim beni
Midhatün gülzârına murg u hoş-elhân eyledi

Şî’r-i şâ’irdür veren Cemşîd ü Dârâdan haber
Şâh Veysî şöhre-i âfâk Selmân eyledi

N’ola medh etsem kelâmum çünki erbâb-ı kemâl
Kendüyi vasf etmeği şî’rinde erkân eyledi

Dünyede bulsun sa’âdetle şeref ol kim Şehâ
Kendüyi bin cân ile emrüne fermân eyledi

‘Ömrüne noksân verüp alsun ‘adûnun başını
Ol ki mâhı gâh tûb u gâh çevgân eyledi K.17

2.13. Hayretî

(Mef’ûlü Fâ’ilâtü Mefâ’ilü Fâ’ilün)

1 Ey suffa-i saâdete mesned-nişîn olan
Dâyim sana muîn ü muâvin ilâh ola

2 Halka-be-gûş olup işigünde hilâl-i ‘îd
Mîhr-i sipihr bende-i zerrîn külâh ola

3 Bed-hâhun olanun yeri çâh-ı belâ olup
Bed-gûyun olanun işi feryâd u âh ola

4 Bir vech ile sana şu ki eğri nazar kılur
Gözi sepîd olup yüzi dâyim siyâh ola

5 Tîğün niteki kâtil-i her bed-sikâldür
Cûdun eli maâdin-i her nik-hâh ola

6 Her kim ki hakk-ı ni'metüni zâyi' eyleye
Hak'dan nasîbi kat' ola 'ömri tebâh ola

7 Dâyim niteki rûze geçüp rûz-ı 'îd olur
Her dem niteki rûz u şeb ü sâl ü mâh ola

8 Erbâb-ı fakra ma'bed olup işigün taşı
Ehl-i niyâz olana kapun 'îdgâh ola

9 Ehl-i kemâle mesned-i 'âlidür işigün
Bu Hayretî fakîre de püşt ü penâh ola

Kt.1

2.14. Kâtibzâde Sâkıb

(Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlün)

1-Rûzgârun lutfi denlü var minnetde 'îd
Olmasa mihnet garîbâna eger gurbetde 'îd

2-Şâd-mân olmak neden encâm-ı mâh-ı rûzede
'Âşıka vakt-i bükâ-yı mahz iken fürkatde 'îd

3-Girye it ter-dâmenân-ı gafletün hâline kim
‘Add iderler bir kurı esvâb için ragbetde ‘îd

4-Sâkî-i bezmün ayagina yeter düşmek bize
Çünkü oldı pâ-y-bûsa vâsıta sûretde ‘îd

5-Zevki yok gurbetde SÂKIB mûcib-i şevk ise de
Telhdür bâdâmî şekker olsa da lezzetde ‘îd

G.79

2.15. Mezâkî

(Mefâ’îlün Mefâ’îlün Fe’ûlün)

Münevver kıldı dünyâyı ser-â-pâ
Tebâşîr-i sabâh-ı ‘ıyd-ı adhâ

Cilâ-yı incilâ-yı subh-ı sâdık
Gönül âyînesin kıldı mücellâ

Murâd üzre dönüp gerdûn-ı gerdân
İrişdi vakt-i devr-i câm-ı sahbâ

Müzeyyen kıldı sahn-ı ‘ıydgâhı
Perî-peyker bütân-ı sîm sîmâ

Mezâkî turdı saf saf seyr ‘uşşâk
Salınsun nâz ile ol serv-i bâlâ

G.19

2.16. Mihrî Hatun

Kaside-i Sultân Ahmed

(Fâ’îlâtün Fâ’îlâtün Fâ’îlâtün Fâ’îlün)

1-Teşnedür dil sun lebûnden çeşme-i hayvân aña
Mürdedür cismüm gamuñdan n'ola virseñ cân aña

2-Geldügince cân tenden karşı çıksa tañ mıdur
Mülket-i dilde hayâlûñ oldı çün sultân aña

3-Revzenüñden zerre veş üstüñe düşer Müşterî
Gördi beñzer gün cemâlûñ oldı ser gerdân aña

4-Yâ kaşuñuñ tîrile dil hânesin zeyn eyledi
Sînede gamzeñ hayâli olalı mihmân aña

5-Eyledüm yoluña îsâr itmek için husrevâ
Gözlerümüñ kanlu yaşın dürr ile mercân aña

6-Hâlis i zer kılmag için kalbini ‘âşıkларуñ
Genc i hüsnüñ cevherin saklar dil i vîrân aña

7-Gülşen i hüsnüñde bülbül murg ı hoş elhân okur
Her seher gül defterinden nâme i ‘unvân aña

8-Bezm i hüsnüñ içre lâle sâkî olsa tañ mıdur
Tolılar içüre gülistânda gül i handân aña

9-Almaga âsân idi cennet cemâli mîvesin
Ruhlarında olmasa su‘bân saçı bâg bân aña

10-Kimdür ol Sultân Ahmed kim cihân husrevleri
Âsitânında olupdur bende i fermân aña

11-Mushaf ı hüsnine her nâdân kılursa bir nazar
Keşf olur ol demde ezber şübhesiz Kur’ân aña

12-Ruhları şevkine bülbül nice nâlân olmasun
Yaraşur gül karşısına nâle vü efgân aña

13-Gülşen i hüsninde zülfin depredüp bâd ı sabâ
Gösterür tâvûs veş her dem be dem cevlân aña

14-Kûy ı yâri bir nefes terk eylemez huccâc ı ‘aşk
Ehl i ‘aşka Ka‘be’dür yeter ruh ı cânân aña

15-Çeşmüñüñ kasdı eger cân ise ey şâh ı cihân
Yolına olsun fedâ bir cân nedür biñ cân aña

16-‘Îd i vaslıdur bugün gel âsitânında şehüñ
Vaktidür Mihrî kıl imdi cânuñı kurbân aña

17-‘Îd i adhâsın mübârek kılsun ol Hayy ı Kadîm
Devlet i rif‘atde virsün ‘ömr i câvîdân aña K.4

Kasîde i Sultân Ahmed

(M: 31a)

(Meñ‘ülü Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâ‘ilün)

1-(Sin) Sen şâh olalı ‘âleme ey hân ı saltanat
Oldı cihânda gün gibi a‘yân saltanat

2- (Lâm) Leyl ü nehâr ‘aşk ile sâbit kadem turup
İtdi kapuñda kendüyi der bân saltanat

3-(Tı) Tolsa cihâna şöhretüñ âvâzı tañ mıdur
Ey şâh ı ‘âlî sendedür erkân ı saltanat

4-(Elif) Ey husrev i zamâne cihân begleri kamu
Kanda bulurdı itmeseñ ihsân saltanat

5-(Nûn) Nice zebûnuñ olmaya bu gerdiş i felek
Bildi ki oldı emrüne fermân saltanat

6- (Elif) Andan berü ki gördi yüzüñ âfitâbını
Cân ile oldı hüsnüne hayrân saltanat

7- (Hâ) Hayy ı ebed ezelde saña kısmet eylemiş
İzüñ tozına yüz süre her ân saltanat

8-(Mîm) Ma'lûm olalı 'âleme nâmuñ ehâdisi
Halk ı cihânı eyledi handân saltanat

9-(Dâl) Dâr ı cihânda şevketüñi zerre görmedi
'Âlemde gerçi sürdi Süleymân saltanat

10-(Elif) Ayruk kimesne beñzeyemez kadr i câhuña
Hatm oldı sende 'âdet i erkân ı saltanat

11-(Dâl) Dâyim devâm ı rif'at ile devlet atına
fiâhâ süvâr ol tola meydân ı saltanat

12-(Elif) Ol sen hemîşe sâye i rif'atde müstedâm
Dillerde tâ ki şerh ola destân ı saltanat

13-(Mîm) Meydân içinde çalmaga topın sa'âdetüñ
Sundı elüne 'aşk ile çevgân ı saltanat

14-(Elif) Oldukça 'îd ü savm u salât u berât u kadr
Olsun kapuñda ey şeh i devrân saltanat

15-(Lâm) Lutfuñ sehâbı katrelerinden bulup durur
fiâhâ cihânda lücce i 'ummân saltanat

16-(He) Her kim dil ile bendesi oldu işigüñüñ
Bulsa gerek cihânda ol âsân saltanat

17-(‘Ayn) ‘Aynına gösterür mi göre bir dahi felek
Ger senden özgede göre çendân saltanat

18-(Mîm) Mihrî’ye işigüñde yeter hâk olduğu
Ger bulmag ise besdür i sultân saltanat

19-(Re) Rehber Hızır olup saña virsün İlâhî Hak
Biñ ‘ömr ile cihânda hezârân saltanat

20-(He) Her günlerüñi ‘îd ide Hak her giceñ berât
Kapuñda dâyim eyleye dîvân saltanat K.7

Kasîde i Sultân Ahmed

(F: 28a, M: 33b, S: 30a, Ü: 25a)

(Meḫ’ülü Fâ’ilâtü Mefâ’îlü Fâ’ilün)

1-Vakt i bahâr irüp komadı dilde zerre gam
Bu demde gam kimesneye lâyük olur mı hem

2-Nergis gözini süzdi görüp çeşm i nâzını
Gül ruhlarımı ohşadı nesrîn ü lâle hem

3-Oldı çemen ‘arûsına bâd ı sabâ karîn
Gördi yüzün şükûfe saçar üstine direm

4-Dil dâr la’li yâdına gül gûn mey içmege
Hoşdur bu demde al elüñe sâki câm ı Cem

5-Gel karşısına câm ı sabûhı sen eyle nûş
Sıgma deriye gonca gibi gül açıl bu dem

6-Gül ruhlaruñı gördi meger gülşen içre kim
Sahn ı çemende tutdı hemân ‘andelîb de

7-Hüsnuñ berâtın iltı sabâ gülsitâna çün
Gördi tebessüm eyledi her gonca açdı fem

8-Zülfüñ cihân demâgına hoş bûy ı cân virür
Depretdügince bâd ı sabâ anı subh dem

9-Beñzer cemâli bâgını keşf itdi şehriyâr
Gül gibi güldi sûret i nevrûz ı muhterem

10-Ya‘nî cihâna cân olan ol Hân Ahmed'üñ
‘Adlini zıkr ider melek evc i felekde hem

11-Ger bahr i lutfuñuñ ire bir katresi revân
Bula vücûd mu‘tekif i gûşe i ‘adem

12-Bulur hayât ı tâze vü ter sebze zâr olur
Ey serv i nâz her yere bassañ ne dem kadem

13-Tasvîrini cemâlüñüñ ey âfitâb ı hüsn
Rûz ı ezelde yazdı gönül levhine kalem

14-fiâhâ hevâ yı zülfüñe sâbit kadem turup
Mihruñ deminde Mihrî virür subh gibi dem

15-Sensin çerâg ı rûşeni subh ı sa‘âdetüñ
Ey menba‘ ı sehâvet ü ey ma‘den i kerem

16-‘Îdüñ mübârek olsun eyâ husrev i zamân
İkbâl ü devletüñ günine irmesün elem

17-Oldukça pür kevâkib ile âsumân şehâ
Sen ‘âlem içre devlet ile olasın ‘alem K.9

Kasîde i Sultân Ahmed

(F: 28b, M: 35b, S: 31a, Ü: 24b)

(Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün)

1-Subh dem gülşene irdi yine üstâd ı nesîm
Virdi hoş bûy ı letâfet bezedi var ne kim

2-Sebzenüñ tıflına göstermek için neşv gelüp
Dem be dem sahn ı gülistânda ider ders ta‘lîm

3-Beñzedüp bâg ı cihânı yine firdevse bugün
Eyledi lâle ile gülşeni cennât ı na‘îm

4-Cân demâgını mu‘attar kılur uş her demde
Gül ü nesrîn ü reyâhîn ile gülşende nesîm

5-Eser i lutfi ile eyledi her bâgı behişt
Çün nazar itdi gülistâna bu dem Rabb i Kerîm

6-Nice nakş itdi gülistândaki her bir varaka
Yed i kudretle bugün gör yine Nakkâş ı Kadîm

7-Fevt olup gitmiş iken lutfına Hakk'uß nazar it
Gör nice buldı hayât uşda yine ‘azm i remîm

8-Gülşenüñ her tarafı serv i sehî oldı yine
Virdi hoş zevk u safâ cân u cihâna nitekim

9-Ol durur taht ı sa'âdetde bugün Hân Ahmed
Sıfatı şems i münevverdür anuñ zâtı halîm

10-Râhatı 'adlũñ ile buldı kamu halk ı cihân
Revnakı nâmuñ ile buldı şehâ heft iklîm

11-Bûy ı zülfüñden eger virmese gülşende sabâ
Gül gülistânda cihân halkına virmezdi şemîm

12-Husrevâ gül ruhuñuñ şevkile gülşende turup
Tûr veş her şecer üstinde hezâr oldı kelîm

13-Hurrem itdükçe cihân rûyını geldükçe bahâr
Olasın devlet ile taht ı sa'âdetde mukîm

14-Sebze zâr üstine her dem getürür bâd ı sabâ
Hâk i pâyüñe nisâr itmek için zer ile sîm

15-Bâg ı 'ömrüñe hazân irmeye Hak'dan dilerem
'İd i adhâñı mübârek kıla Rahmân u Rahîm

16-Bir cihân gîr i zamânsın ki irevirmez amân
Lem'a i tîguñ ider dîv i Nerîmân'ı dü nîm

17-Yüzüñe karşı cedel eyleyemez Sâm u Süvâr
Rüstem ü Zâl olamaz erlik ile saña garîm

18-Buldı lutfuñ eserinden bu cihân bâgı behişt
Gördi kahruñ sıfatın kim dem urur nâr ı cahîm

19-Mihrî üftâdeye rahmuñla şehâ eyle nazar
Eyleye saña nazar haşre dek ol Hayy u 'Alîm

20-Saklasun emn ü emânında seni dâ'im Ahad
Cân içinde nitekim ola elif harfi kadîm K.10

Kasîde i Sultân Ahmed

(F: 29b, M: 36b, S: 31b, Ü: 24a)

(Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlün)

1-Hazret i hâkân ı a'zam pâdişâh ı bî misâl

Eyledi halk ı cihânda anı a'lem Zü'l celâl

2-Zâhir olaldan cihâna gün cemâli enveri

Nûra gark oldu bu 'âlem itdi zulmet irtihâl

3-Hulk ı lutf ile müretteb bî nazîr ü bî bedel

'İlm ü hilm ile mükemmel ahsen i sâhib cemâl

4-Bir şeh i devrân ı 'âdildür bugün 'âlemde kim

Devleti devrinde hergiz kimse çekmez infi'âl

5-Ya'ni ol Sultân Ahmed kim kerem kânı bugün

Saltanat tahtında bir şâh ı cihândur müste'âl

6-Nûr virmezdi cihân rûyına kandîl i semâ

Gün cemâli enverinden olmasa ger ittisâl

7-Beñzeyem deyü kemân ebrûlarıyla hüsnine

Gâh bedr eyler kamer kendüzünü gâhî hilâl

8-Tal'atı mihri gibi göstermedi şems i münîr

Gerçi devr eyler felek leyl ü nehâr u mâh u sâl

9-Kaşına beñzedügi bugün budur anuñ hilâl

İRte bir gün hüsnine öyküne ya'nî n'ihimâl

10-Bir şehen şâh ı zamândur kim cihân husrevleri
Her cihetden lâ dimez emrine eyler imtisâl

11-‘Akl ı kül şâkird i tıfl ı mektebi re’yindedür
Kimse itmez ol şehüñ keyfiyyetinden kıl ü kâl

12-Ruhlarında zülfini depretdügince bâd ı subh
Cân u dil ihrâkına tâ irişür rîh i şimâl

13-Bir cihân gîr i zamândur ol bugün ‘âlemde kim
Rüstem ü Zâl olsa rezmine gelüp itmez cidâl

14-Subh dem peyk i sabâ irüp dil i şûrîdeme
Didi ey gam gîn gönül handân ol didüm ne hâl

15-Didi vaslı ‘îdidür şâhuñ gerekdür müjdegân
Ben didüm cân lâyük ise ibtidâ benden meh al

16-Mushaf ı hüsünde fâla niyyet itdüm ol şehüñ
Evvel elifle ha geldi âhirinde mîm ü dâl

17-Gam yime şimden girü baht ı siyâhuñ mahv olup
Tâli‘uñ sa‘d oldı ey Mîhrî mübârekdür bu fâl

18-Rif’atüñ burc ı şerefde kâ’im olsun tâ ebed
Tal’atüñ mihrine şâhâ irmesün hergiz zevâl

19-Dostlaruñ fevka'l ‘ulâda her dem olsun şâd mân
Düşmenüñ tahte's serâda dâ’im olsun pây mâl

20-‘Ömrüñi kılsun cihânda devlet ile müstedâm
‘Îdüñi itsün mübârek ol Kerîm i Lâ yezâl

21-Devletüñ devrinde bulsun her gedâ ‘izzet müdâm

Ni‘metüñ hânından alsunlar cihân halkı nevâl

K.11

Kasîde i Sultân Süleymân

(M: 42b, Ü: 20a)

(Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün)

1-Ey şeh i devrân cihâna şehriyâr ol lâ cerem

Devlet ile saltanat tahtında var ol lâ cerem

2-Burc ı ikbâl i sa‘âdetde tulû‘ it haşre dek

Gün gibi halk ile halka âşikâr ol lâ cerem

3-Geldügince ‘îd i nev rûz oldugınca nev bahâr

Sâyê i rif‘atde şâhâ pâý dâr ol lâ cerem

4-Husrevâ rûy ı zemîn oldukça hengâm ı çemen

Gülşeninde ‘âlemüñ servi çenâr ol lâ cerem

5-Sahn ı gülşenlerde kurdukça şükûfe haymeler

‘Ayš u ‘işret eyleyüp hoş rûzgâr ol lâ cerem

6-Bâg ı hüsünüñ gülşeni hergiz hazânı görmesün

Ey yüzi gül tâze vü ter nev bahâr ol lâ cerem

7-Gülsitâni devletüñ virdi revâyah ‘âleme

Bûy ı lutfuñla cihânda müşg bâr ol lâ cerem

8-Gün cemâlünüle ziyâ bulsun cihân tâ haşre dek

Âfitâb ı ‘âlem ârâ tâb dâr ol lâ cerem

9- Bendeñ olsun âsitânuñda cihân husrevleri

Sen serîr i saltanatda tâc dâr ol lâ cerem

10-Âl i ‘Osmân içre çün olduñ Süleymân ı zamân
İns ü cin fermânuñ olsun bahtiyâr ol lâ cerem

11-Ayru olmasun rikâbuñdan sa‘âdet bir nefes
Devlet atıyla cihân içre süvâr ol lâ cerem

12-Kâyim olsun devletüñ devrânı tâ yevmü'l kıyâm
‘Ömr bünyâdıyla şâhâ üstüvâr ol lâ cerem

13-Bî karâr oldukça eflâk u zemîn turdukça sen
Tâ ebed mülk i cihânda ber karâr ol lâ cerem

14-‘İd i adhâñı mübârek kılsun ol Hayy ı Kadîm
Devlet i ‘izzetde dâ’im sâz kâr ol lâ cerem

15-fî‘rûñi Hassân işitse dirdi ey şîrîn kelâm
Gülşen i cânda bu tab‘ ile hezâr ol lâ cerem

16-‘İzzet isterseñ cihân yüzinde ey Mihrî hemân
fieh Süleymân hâk i pâyında gubâr ol lâ cerem

17-Eksük olma saltanat tahtında ey şâh ı cihân
‘Âlem içre sâye i Perverdigâr ol lâ cerem K.16

2.17. Nâ’ili

(Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün)

Dest-bûs-ı yâra pâdâş olsa da peygâm-ı ‘îd
Derd-i serdür ‘âşıkâ hengâme-i eyyâm-ı ‘îd

Pâyband-i ‘aşka teshîr-i kulûb-ı ‘âşıkâ
Tura-i dil-berden artık kârgerdür dâm-ı ‘îd

Cilve-i kadd-i kıyâmet-şûr ile mahbûblar
Gûşe ber-gûşe hırâmân olsalar eyyâm-ı ‘îd

Şu’le-i dûzah fûrûş-ı sîne-i ‘uşşâkdan
Mahşer-i âşûb olur cây-ı sürûr ârâm-ı ‘îd

Rûzedâr-ı hân-ı yagmâ-yıvisâle Nâ’ilî
Gurre-i mâh-ı muharremdür hilâl-i câm-ı ‘îd

G.31

2.18. Nâşid

Kasîde-i ‘Îdiyye

(Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün)

Tahtgâh-ı şehre geldi yümn ile sultân-ı ‘îd
Dehre tenfiz eyledi ahkâmını fermân-ı ‘îd

Gördüğün şekl-i hilâl gurre-i garrâ degül
Çekdi şemşîrin niyâmından yine hâkân-ı ‘îd

N’ola çarhun inkişafa tutsa yüz mihr ü mâhı
Dönderür dölâbda dil-berleri devrân-ı ‘îd

Âsmâni kâğıd üzre medd-i bismi’llahdır
Ya berât-ı rahmete ser-levhadır ‘ünvân-ı ‘îd

Meh gibi burc-ı hamelden hüsnün itdükçe tulu’
Olsun ‘uşşâkun bütün mânende-i kurbân-ı ‘îd

Tâ İrân-ı Ka’be-i kûyun safâsı vaktidür
Zemzem-i la’lünden olsun her biri reyyân-ı ‘îd

Resm-i ‘îde ruhsat ihsân eyle kurbân olduğum
Koç başunçün olmasun üftâdeler hirmân-ı ‘îd

Eyle lezzetyâb bûs-1 kand-1 la'lün Nâşidi
Sükkeri şerbetle ikrâma sezâ mihmân-1 'îd

Taht-1 şevketde mukîm olsun Îlâhi Şeh Selîm
Dehre oldukça serîr-ârâ meh-i tâbân-1 'îd

Her şebi Kadr ola her rûzı misâl-i 'îd-i nev
Her bir eyyâmı geçe mânende-i ezmân-1 'îd

K.1

Tebrîk-i 'Îd

(Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün)

I

Hemîşe 'ömr ü ikbâlün efendüm ber-mezîd olsun
Tınâb-1 zer-şu'a'-1 mihr-i iclâlün medîd olsun
Budur me'mûlümüz re'y-i hümâyûnun sedîd olsun
Füyûzât-1 Îlâhi zât-1 pâkünde bedîd olsun
Benüm şevketlü hünkârum hele 'îdün sa'îd olsun

II

Hudâvendâ vücûdun bâ'is-i emn ü selâm oldı
Cihânı tutdı nâm-1 rahmet encâmun be-nâm oldı
Benüm vird-i derûnum zikr-i kalbüm bu kelâm oldı
Füyûzât-1 Îlâhi zât-1 pâkünde bedîd olsun
Benüm şevketlü hünkârum hele 'îdün sa'îd olsun

III

Cihân turdukça tursun zât-1 pâkün yümn ü devletle
Cenâb-1 Hak mübeşşir eyleyüp feth ü beşâretle
Du'âmuz böyledür subh u mesâ sad baht-1 şevketle
Füyûzât-1 Îlâhi zât-1 pâkünde bedîd olsun
Benüm şevketlü hünkârum hele 'îdün sa'îd olsun

IV

Eya sâhib-kırân-ı şark u garb sultân-ı heft-iklîm
 Mübârek başuna şâyestedür zer-efser ü dîhîm
 Terennüm-sâz olup hâmem bu beyti eyledi tanzim
 Füyûzât-ı İlâhi zât-ı pâkünde bedîd olsun
 Benüm şevketlü hünkârüm hele 'îdün sa'îd olsun

V

Cihanı ser-te-ser leb-rîz idüp nâm-ı cihân-gîrûn
 Ola nâfiz bütün aktâr-ı arza hükm-i şemşîrûn
 Müsâdif eyleyüp takdîr-i Hakka cümle tedbîrûn
 Füyûzât-ı İlâhi zât-ı pâkünde bedîd olsun
 Benüm şevketlü hünkârüm hele 'îdün sa'îd olsun

VI

Ziyâ-yı âftâb-ı 'adlün âfâkı kılup pür-nûr
 Ekâlîm-i cihânı şer' -i Ahmedle idüp ma'mûr
 Bu beyt-i dil-keşün mazmûnı kalbün eyleye mesrur
 Füyûzât-ı İlâhi zât-ı pâkünde bedîd olsun
 Benüm şevketlü hünkârüm hele 'îdün sa'îd olsun

VII

Şehenşâha vücudun cism-i dehri eyledi ihyâ
 Senünle iftihâr eyler gerek a'la gerek ednâ
 Feleklerde melekler böyle zikr eyler seni hâlâ
 Füyûzât-ı İlâhi zât-ı pâkünde bedîd olsun
 Benüm şevketlü hünkârüm hele 'îdün sa'îd olsun

VIII

Vücûdun hayr-ı mahz itmiş Cenâb-ı Hazret-i Bârî
 Masûn itsün hatâdan zât- pâkûn hıfz-ı Settârî
 Du'â-yı hayrınun olsun bu gûne işte tekrârî
 Füyûzât-ı İlâhi zât-ı pâkünde bedîd olsun
 Benüm şevketlü hünkârüm hele 'îdün sa'îd olsun

IX

Emânet eyle Nâşid Hazret-i Hünkârı Mevlâya
 Umûrun eylesün tefviz dâ'im Hak Te'âlâya
 Du'â-yı devletün bir ân ki turma başla inşaya
 Füyûzât-ı İlâhi zât-ı pâkünde bedîd olsun
 Benüm şevketlü hünkârum hele 'îdün sa'îd olsun

Mh.

2.19. Neccârzâde Rızâ

(Me'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün)

Mâh-ı sıyâm geçdi göründi cemâl-i 'îd
 İşrâb-ı bezm-i câm-ı mey eyler hilâl-i 'îd

Ser-levha-i berât-ı hümâyûn-ı 'işvede
 Tugrâ-yı ebrûvân-ı cenâb-ı misâl-i 'îd

İmsâk-ı hicrûn âhiri subh-ı visâldür
 Bir "mâ-hazar"dır ehl-i fütûra nevâl-i 'îd

Kadrin bilürse bây u gedâ mâh-ı rûzenün
 Zîb-âver oldı kaddine destâr-ı şâl-ı 'îd

Bâm-ı felekden 'arz-ı cemâl itdi mâh-ı nev
 Geldi göründi nûr-ı cemâl-i visâl-i 'îd

Bir merhabaya kâ'il iken rûzedâr-ı şevk
 Pâ-bûs-ı yâre oldı muvafik ricâl-i 'îd

Şehr-i sıyâm-ı kur'a-perendâz olup Rızâ
 Şevvâle düşdi tali'-i ferhunde-fâl-i 'îd

Bayrâmlaşurken alnını öpdüm o mehveşün
Kaldı nazarda resm-i hilâl-i hayâl-i 'îd G.24

2.20. Nedim

İydıyye Der-Vasf-ı Sadrı a'zam İbrahim Pâşâ

İydın mübarek olsun ey âsaf-ı cihan
Gelsin edeble pâyini bûs etsin âsmân

Tutsun cihanı debdebe-i tabl-ı haşmetin
Olsun felekde devlet ü câhın cihan cihan

Tebrik eylemek sona ıydı mecazdır
Sen ıyde ol mübarek eyâ Ca'fer-i zaman

Teshîr edüp cihanı kul etdin kapında hep
İkbâl ü İzz ü devlet ü câhı yefan yegân

Aldın o rütbe lûtf u keremle cihanda nâm
Medhinde gayri söz bulamaz oldu şâ'irân

Lûtf u mürüvvet eyle biraz dahi bizlere
Mazmun bağışla bari efendim aman âmân

Feyzinle oldu bezm-i cihan sicc iken behişt
Lûtfunla oldu çarh-ı felek pîr iken cilvân

Bir çetr kurdu himmet ü cûdun cihanda kim
Kâm aldı sayesinde cihan u cihâniyân

Bir dahme açdı dest-i zuhurun felekde kim
Nâmın işitmemişdi ne Sâm u ne Kahraman

Devletle sen o sadra ki teşrif eyledin
Bir yana durdu fitne cihandan hemân o ân

Ahir bilirdi kendüyi ma'zûl çarh-ı dûn
Devletle ibtidâda vezir olduğun zaman

Vasfın müzeyyel eyledi bir nev-kumâş ile
Nessâc-ı kilk-i nâdire-perdâz -i nüktedân

lydıyye câmelerle çıkup seyre dilberân
Uşşâkin etdiler yeniden hâlini yaman

Bir buse verdi bana ağız miskidir deyü
Bir tatlı dilli cana yakın tıfl-ı dilsitân

Kasr-ı cinâna azm edelim sevdiğim dedim
Ol hürveş dedi ne durursun aman hemân

Görmüş mü kimse Cedvel-i Simin nazîrini
Dil-berler atsa seyrine anun aceb mi cân

Havzın sofasını edemem hiç sana beyân
Düşdük bugün o şûh ile zevrakda yan-be-yan

Besdir ki geçdi canımıza rûzenîn gamı
Cisr-i Sürûrdan geçelim bari bir zaman

Ey sadr-ı muhterem ede Hak ıyd her günün
Vasfında ola böyle Nedîmâ şeker-feşân

Der-Menkabet-i Vezîr-i Asaf-şiyem İbrahim Pâşâ Berâ-yı Tebrîk-i 'ıyd-ı

Sa'îd

Sabâh-ı 'ıyd ufukda yine bedîd oldu

Izâr-i şâhid-i baht-ı cihan sa'îd oldu

Zihî neşât ki esbâb-ı 'ıyş-ı bay u gedâ

Misâl-i câme-i kadd-i bütan sefid oldu

Güm oldu encüm-i tâbende asmanda sipihr

O dem ki cilvegeh-i!âftâb-ı 'ıyd oldu

Zamân-i neş'e-i habb-ı mürevvak oldu tamâm

Revâc-ı gerdişi câm-ı Cemin mezîd oldu

Açıldı kufl-ı der-i arzû-yı rûze-keşân

Hilâl-ı 'ıyd ana sîmden kilîd oldu

Olup 'atasına inazhar o sadr-ı zî-şânın

Bu 'ıyd herkese şevk-âver ü sa'îd oldu

Zamân-ı devlet-i 'adlinde ol keremkârın

Kulûb-ı halk-ı cihan gussadan ba'îd oldu

Huda vücûdunu hıfz eylesin hatâlardan

Ki zâtı 'aleme sermâye-i ümîd oldu

K.36

I

Iyd gelsin bâ'is-i şevk-i cedîd olsun da gör

Seyr-i Sa'd-âbâdı sen bir kerre ıyd olsun da gör

Gûşe gûşe mihrler mehler bedîd olsun da gör

Seyr-i Sa'd-âbâdı sen bir kerre ıyd olsun da gör

II

Anda seyret kim ne fursatlar girer cânâ ele
 Gör ne dil-cûlar ne meh-rûlar ne âhûlar gele
 Tıfl-ı nâzım sevdiğim bir iki gün sabret hele
 Seyr-i Sa'd-âbâdı sen bir kerre ıyd olsun da gör

III

Gerçi kim vardır anun her demde başkor ziyneti
 Rûze eyyamında da inkâr olunmaz hâleti
 Şimdi anlanmaz hele bir hoşça kadr ü kıymeti
 Seyr-i Sa'd-âbâdı sen bir kerre ıyd olsun da gör

IV

Dur zuhur etsin hele her gûşeden bir dil-rübâ
 Kimi gitsin bağa doğru kimi sahradan yana
 Bak nedir dünyâda resm-i sohbet-i zevk u safâ
 Seyr-i Sa'd-âbâdı sen bir kerre ıyd olsun da gör

V

Tıfl-ı nâzım cümle gördüm deyü aldatma beni
 Görmedin bir hoşça seri dahi ol dil-cû gülşeni
 Serv-i nâzım gel Nedîm-i zûr gezdirsin seni
 Seyr-i Sa'd-âbâdı sen bir kerre ıyd olsun da gör

Ş.17

2.21. Nev'î**Âdiyye Berây-ı Sultan Mehmed Han**

(Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün)

1-Gûşuma çalınsa ol kûs-ı beşaret subh-dem
 Ya'nî 'îd olsa gelüp dîdâra nevbet subh-dem

2-Sûre-i feth okuyup üstine üfürse sabâ
Açılıp dergâh-ı şah itse keramet subh-dem

3-Mihr-ile meh meş'al-efrûz-ı der-i dîvân olup
Âyet-i Nur u Duhan itse kırâ'et subh-dem

4-Matla'-ı bâb-ı hümâyûndan şeh-i 'âlem-penâh
Eylese hurşîd-veş izhâr-ı tal'at subh-dem

5-'Aks-i nûr-ı behcet-i hurşîd-i rûy-i şâhdan
Geyse dîvân ehli hep bir taze hil'at subh-dem

6-Hazret-i Sultân Mehemed sâye-i zât-ı Ehad
Kursa fark-ı 'âleme çetr-i sa'âdet subh-dem

7-Lutf-ile gâhî idüp serv-i hırâmânı kıyâm
Olsa eyyâm-ı kıyâmetden 'alâmet subh-dem

8-Kimine dâmen nasîb olsa kimine âstîn
Dest-bûsa kılssa her üftâde himmet subh-dem

9-Bana da iller gibi kılssañ 'aceb mi iltifât
Rûz-ı mahşerde berâberdür ri'âyet subh-dem

10-Şi'r-i Bâkî'yi şalardum cür'a gibi ayağa
Başuma togsa benüm de mihr-i devlet subh-dem

11-Müddet-i 'ömr âhır olup irmedin şâm-ı ecel
Nûr-ı feyzüñden bana hidâyet subh-dem

12-Şâm-ı zahmet âhır oldu subh-ı rahat vaktidür
Hasteler meşhurdur bulur ifâ kat subh-dem

13-Nev'iyâ eyle du'â vakt-i şabâl-ı 'iddür
Çün olur dirler du'â makbûi-i Hazret subh-dem

14-Hak Ta'âlâ rûze vü 'îdüñ mübarek eylesün
Bu du'â-yı devlete kılsun icabet subh-dem K.36

Îdiyye Berây-ı Sultan Murâd

(Mef' ûlü Mefâ' îlü Mefâ' îlü Fe' ûlün)

1-Tâ 'îd-i ruhuñ ka'be-i ashâb-ı şafâdur
Âyîne-i kalbüm aña hoş kible-nümâdur

2-Halka işigüñ Ka'be vü bâbuñdaki halka
Kullâb-ı kulûb-ı 'ulemâ vü fuzalâdur

3-Küyüñ 'arafâtındaki lebbeyk-i tavâyif
Taşra kalana kâfileden savt-ı derâdur

4-Hep Ka'be-i küyüñde olan nâle-i 'uşşâk
Âheng-i hicâz-ile ser-âgâz-ı nevâdur

5-Gamdur yükümüz nâle ile âh-ı ceresdür
Turmaz çekilür kâfile-i derd ü belâdur

6-Aldanma dilâ sebz görüp câme-i çarhı
Biñ şah u gedâ artuğı bir köhne kabâdur

7-Gün gibi gerekse soyunup terk-i kabâ kıl
Ragbet añadur şimdi ki dülbendî kabâdur

8-Hep bülbül ü tûtî gibi mahbûs-ı kafesdür
Anlar ki lisân ehli olup 'ukde-güşâdur

9-Esbâb-1 gam oldu kaleme sihr ü beyânı
Mahbûs-1 devât oldu yiri çâh-1 ‘anâdur

10-Işk ehline dâ'im elem-i savm u riyâzat
Agyara hemîşe ni'am-i 'îde salâdur

11-Oldı gam-1 'ışk-ile tenüm şûret-i dîvâr
Mecnûn gibi tasvîrüm alurlarsa revâdur

12-Her nakş-1 dil-ârâya gönül olma giriftâr
Bu kayd-1 ta'alluk saña çün dâd-1 Hudâdur

13-Bagla kemer-i hizmeti Sultân Murâd'a
Kim tâbi'-i fermanı anuñ hükm-i kazâdur

14-Bir şâh-1 felek-câh u melek-mertebedür kim
Cevlân-1 semendine semâ teng fezâdur

15-Bir şâh-1 cihândur ki anuñ hâk-i cenâbı
Tartılsa eğer misk-i Hatâ-y-ile hatâdur

16-Bir şâh-1 cihândur ki gubâr-1 süm-i esbi
Sultân-1 Sifâhân gözine kühl-i cilâdur

17-Nisbet nice mümkin seni şâhân-1 cihâna
Sen nûr-1 Huda anlar ise zıll-1 Hümâ'dur

18-Ne vech-ile medh idecegüm zâtuñı bilmem
Kim var ki cemâlûñ aña teşbîhe sezâdur

19-Yokdur haberüñ gerçi ki Kânûn-1 Şifâ'dan
Nutkuñ dem-i 'İsa gibi her derde devâdur

20-Vasfuñda seher cana safa virdi bu matla'
Gûyâ eser-i nagme-i nevrûz u sabâdur

21-Cândur leb-i la'lün suhanuñ câna safâdur
Nâz-ile olan handelerün rûha gıdâdur

22-'Uşşâka yine ol girih-i hatt-ı 'izâruñ
Baglandı ruhuñ vafına bir tâze nevâdur

23-Her taş ki cefâ kaskına 'uşşâka atarsın
Hep meyve-i şâh-ı çemen-i mihr ü vefâdur

24-Evsâf-ı cebînüñde sevâd-ı hat-ı şî'rüm
Subh üzre yatur turra-i müşgîn-i mesâdur

25-Erbâb-ı hüner bende-i hüsn-i nazaruñdur
Anlara bakatur ki gözüñ ayn-i atâdur

26-Bir kûşe-i rahat bulımaz Nev'î-yi gam-hâr
Kûyüñde döner gûy-sıfat bî-ser ü pâdur

27-Her kûşede çevgân-ı belâ-yı yed-i düşmen
Her cânibe top atsa nişân-gâhı kafâdur

28-Top eyleyeyin başumı çevgân-ı kazâya
Bî-çârelerüñ çâresi teslîm ü rızâdur

29-Gûya sıfat-ı serv-i revâdur bu kasîdem
Her mısra'ınun şâhı birer dest-i du'âdur

30-Hak bâg-ı tenüñ âb-ı hayât-ile suvarsun
Kim halka vücûduñ sebab-i nazm-ı bakâdur

31-Her bâr ola makrûn-ı dem-i Hızr u Mesîhâ
Ol zât ki ‘İsâ-nefes ü Hızr-likâdur K.14

Berây-ı İbrahim Pâşâ Der ‘İd-i Adhâ

(Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün)

1-‘Atâ-bahşâ esâs-ı câh u bahtuñ üstüvâr olsun
Cihan turdukça tur kutb-ı murâduñ ber-karâr olsun

2-Elif kaddüñle hattüñ zînet-i tugrâ-yı dîvânî
Fürûg-ı tal’atüñle sadr-ı devlet tâb-dâr olsun

3-Mu’allâ kasruñun olsun müşeyyed çar erkânı
Sipih-r-i âsitânuñda melekler perde-dâr olsun

4- Karin ü gam-güsârüñ hep sürür u ‘işret ü şâdî
Celîsüñ hazret-i sultân enîsüñ şehriyâr olsun

5-Gubâr-ı hâtıruñ fikr-i hat-ı müşgîn-i cânâne
Kad-i âzâduñuñ bârî olursa berg ü bâr olsun

6-Misâlüñ görmemiş kimse meğer âyînede ‘aksüñ
Nazîrüñ çünki yokdur peykerüñ ‘âlemde var olsun

7-Nizâm-ı ‘âlem ol tursun cihan turdukça dîvânuñ
Senüñ vasfuñ benüm nazmum okunsun yadigâr olsun

8-Mübarek eylesün Mevlâ sana bu ‘îd-i kurbânı
Dahi devründe böyle ‘îd-i kurbân sad hezâr olsun

9-Saña kurbân olan sürsün safâ-yı kebş-i İsnâ’îl
Cenabîñ Merve’si erbâb-ı hâcâta medar olsun

10-Dökülsün hân-ı ihsânıñ Halîl-âsâ cenâbuñda
Simâtuñ bî-kerân u nân ü ni'met bî-şümâr olsun

11-Cihan bir kaleb-i fcrsûdcdür sen cân-ı 'âlemsin
Beni lulfunla ihya kıl bu ma'nî aşikâr olsun

12-Yitişsün iltifâtuñla kemâl-i zâtına Nev'î
Yeter fikr-i gam-ı noksan için zar u figâr olsun

13-Letâfetdür benüm ger var-ise cismümde noksanum
Vücûdum pes hasûd-ı har-mizâca nice yâr olsun

14-Reva mı böyle istiskal ider bir tab'-ı mevzûnı
Terâzûdan ağır mı turalum sâhib-'ayâr olsun

15-Velî mîzân-ı dehre âh kim resm-i kadîmîdür
Çıkar bâlâya nakıslar gerekse zerre-vâr olsun

16-Gelüñ iv i'tibâr ehli bizümle ittifak eyleñ
Kirâmuñ rütbesi simden girü bî-i'tibâr olsun

17-Nazîri misli yok bir cevher-i nâ-yâbdur tab'um
Kulaguñda hele bu dürr-i ma'nî gûşvâr olsun

18-Zamânumda benüm kadrüm bilür ehl-i hakikat yok
Nice bir sözlerüm gibi vücûdum müste'âr olsun

19-Zamânum yok mekânnum menzilüm nâm u nişânnum yok
Baña bu yoklığa bâ'is olan 'âlemde var olsun

20-Hakîkatde baña simden girü kûy-i 'adem menzil
Saña kasr-ı sa'âdetde vücûduñ ber-karâr olsun

2.22. Nevres-i Kadîm

Târîh-i 'Îdiyye-i 'Abdu'llâh Pâşâ

(Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün)

Ey ârâyîş-fezâ-yı kârgâh-ı devlet ü ikbâl
Hudâ göstermesün bir lahza sensiz sadr-ı a'lâyı

Zemânın halka 'îd ü dergehin bezm-i meserredür
Bu keyfiyyetle çokdan görmemişdür kimse dünyâyı

Yetîmâna hemân zindân olurdu subh-ı 'îd evvel
Kemâl-i şefkatinle şimdi eylerler hod-ârâyî

Efendim halka lâzımdır vücûdun n'ola ger 'âlem
Kulun Nevres gibi itse bu târîh ile gûyâyî

İdüp 'ömrin mezîd iclâl ü ikbâlin ebed-müddet
Sa'îd yâ İlâhî 'îd-i 'Abdu'llâh Pâşâyı

Tr.38 (Sungurhan:2011 içinde)

2.23.Neylî

(Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün)

Sihhat-i şeh 'îd-i rûze sûrdur esnâ-yı 'îd
'Îd ber-bâlâ-yı 'îd ü 'îd ber-bâlâ-yı 'îd

Güne güne 'îdleri biri birin ta'kîb idüp
Oldı bu sâl-i ni'amda 'âleme âlây-ı 'îd

Geldi sûr-ı pâdşâhîye reh-i yek-sâleden
Müstahıkk-ı hil'at-i teşrifdür bâlâ-yı 'îd

Eyledi peyveste biri birine 'ideyni sûr
El ele virdiler iki dil-ber-i ra'nâ-yı 'î

Şerbet-i sâff-ı ni'amdır şimdi hep mebzûl olan
Gam yime yokdur bu 'âm-ı pür-keremde lâ-yı 'îd

Sâl-hürde çâker-i dîrînedür bayrâm nâm
Sûra irişdi karîrû'l-'ayn olup lâlâ-yı 'îd

Ragbet-i üstâd ile oldı müşârün bi'l-benân
Neyliyâ bu nev-gazel çün gurre-i garrâ-yı 'îd

Hazret-i Kâmî ki mihr-i tab'-ı pür-envârıdır
Gayret-efzâ-yı cemâl-i subh şevk-efzâ-yı 'îd

G.22

2.24. Rahîmî

(fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün)

1-Vuslat-ı dildâra mânend olalı evân-ı îd
Kabe hakkı hoş safâyıla geçer devrân-ı îd

2-Çün döşendi nüh sipihr üzre simât-ı keh-keşân
Mey şafak encüm nukul hûrşîd ü mehdür nân-ı îd

3-Ey şehen-şâh-ı bülend ahter sipihr-i âleme
Bedr-i hüsnünle hilâl-ebrun olur bürhân-ı îd

4-Sürdüğiçün kapuna bir yılda iki kez yüzün
Oldı sâhib-kadr ü hem ehl-i berât ey hân-ı îd

5-Dergeh-i izzet-nümâna bir dahi yüz sürmege
Her zemân tacîl ider ömrüm gibi evân-ı îd

6-Yakalı envâr-ı hüsnünden çerâg ey âfitâb
Burc-ı izzetde şeref buldı meh-i tâbân-ı îd

7-Yüzünü gördükce bûse umdugum ayb eyleme
Âyet-i Kevser hakı cânâ budur erkân-ı îd

8-Feyz-ı ihsânun gönül bâgını sîr-âb eyledi
Ser-be-ser bûstân-ı dehri nitekim bârân-ı îd

9-Görmedüm zâtun gibi âlemde bir kân-ı tarab
Sûr-ı sâ'ildür kapunda dâ'imâ derbân-ı îd

10-Gitmez idi bir nefes âyîne-i dilden gubâr
Merhabâlarla lebin sunmasa meh-rûyân-ı îd

11-Eşk-i hasret kana gark itdi gözüm merdümlerin
Sanki lalîn-câmelerle zeyn olur kurbân-ı îd

12-Merve hakkı Kabe kûyunda Rahîmî serverâ
Bin Safâyıla kılupdur cânını kurbân-ı îd

13-İşgün sâ'illerine her dem ey kân-ı sehâ
Eşk-i rûyum sîm ile zerdür yeter ihsân-ı îd

14-Hakk tebârek îdunı kılusun mübârek dâ'imâ
Âsitânunda yazılsun dâ'imâ dîvân-ı îd G.39

2.25. Sâbit

‘Îdiyye Berây-ı Mehmed Efendi Kadı-‘asker
(Mef’ûlü Fâ’ilâtü Mefâ’ilü Fâ’ilün)

Yer yer döşendi ‘arşa-i mihmân-sarây-ı ‘îd
Çıkdı simât-ı hüsrev-i fermân-revâ-yı ‘îd

İftâra niyet itse n’ola za’fı var biraz
Bozmuş mizâc-ı savmı bu gün iştihâ-yı ‘îd

Encük sabâh için giceden hâzır eylemiş
Yârân-ı ehl-i keyfe varaklı gıdâ-yı 'îd

Çıkmış kenâr-ı şehri temâşâyâ mâh-ı nev
Yes-sâle râhdan geliyor dil-rübâ-yı 'îd

Farkında âftâbeli bir şeb külâhı var
Şemsün kûçeklerinden imiş meh-likâ-yı 'îd

Çok mı büyütse de dâ'iresin gün-be-gün hilâl
Arturdu etmegin şeh-i zerrîn livâ-yı 'îd

Minnet Cenâb-ı Hakka ki imsâk-ı rûzenün
Bozdı tılısmını yed-i cûd ü sehâ-yı 'îd

Tenhâda bulsa yirdi hemân mâh-ı rûzeyi
Pek eskidür mübârek ile mâ-cerâ-yı 'îd

Dâm-ı sipihre dâne döker her gice nücûm
Düşmez şebîke-i ramazana Hümâ-yı 'îd

Dün çıkdı çille-i ramazandan 'aceb midür
Lâgar görünse mâh-ı nahâfet-nümâ-yı 'îd

Görsen likâ-yı vâ'iz-i şehrün kıyâfetin
Dönmiş cemâl-i rûzeye ol âşnâ-yı 'îd

Rindün safâ-yı 'işreti öldürdi zâhidi
Her gûşeden gelür nagamât-ı salâ-yı 'îd

Devrinde pâdşâh-ı gamun iç hazineden
Hûn-âb-ı dildür 'âşka şerbet bahâ-yı 'îd

Kendü eliyle âteş urur hân mânına
‘Âşık iderse dil-ber ile merhabâ-yı ‘îd

Bildüm ki çâk-i sîne dikiş tutmadan kalur
Kesmemcedür o şâh-ı hüsnünde kabâ-yı ‘îd

Ol kec-külâh-ı fitneye taklîd idüp hilâl
Bayrâm pûrı sâdecik itmiş berây-ı ‘îd

Kim dirdi la’l-i nâbını agyâra emdürür
Bozdı benüm akidemi ol bî-vefâ-yı ‘îd

Agyâr koltugında o şuhun vebâ gibi
Dil hastegân-ı ‘aşka mübârek belâ-yı ‘îd

‘Îd-i sürura rağbet iden savm-ı gam tutar
Sâbit hemîşe rûze olup pîşvâ-yı ‘îd

Herkes nevâl-i süfre-i hâhişle müstefîd
Hân-ı ‘atiyyeden bana mâfiş nevâ-yı ‘îd

Sadru’ş-şudûr-ı Rûm Mehemmed Efendi kim
Hurşîd-i kadridür sebab-i rûşenâ-yı ‘îd

O fazıl-ı yegâne ki zâtındadır bu gün
Şân ü şükûh-ı kadr ile ‘izz ü ‘ulâ-yı ‘îd

Zann itme mâh-ı nev görünür bâb-ı cûdına
Gelmiş elinde keşkûli var bir gedâ-yı ‘îd

Hayyât-ı lutfi bend-i dirine çok degül
Bir nev-libâs-ı mansıb iderse sezâ-yı ‘îd

Herkes kadem-be-vâdî-her kûçe-i ümîd
Ben serseri-revende-i sahn-ı fezâ-yı ‘îd

Kaldur kef-i niyâzı du’â vaktidür gönül
Makbûl olur hulûş ile olsa du’â-yı ‘îd

Şâm u seherde Hazret-i Mevlâdan iste kim
Her subh ü şâmın ide sabâh ü mesâ-yı ‘îd

K.6

2.26. Seyyid Vehbî

Kasîde-beççe-i ‘İydiye Der-Evsâf-ı Sa’d-âbâd Der-Devr-i Ahmed Hân

(Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün)

Seyr-i Sa’d-âbâd düşdi yine ‘ıyd eyyamına
Olalum âmâde bir feth-i nevün peygâmına

Yümn-i teşrif-i şehensâh-ı hümâyûn-fâl ile
Dâldür cem’iyyeti fevz ü zafer bayramına

Oldı âgâz-ı binâsı re’s-i târîh-i fütûh
Müjde-i İnan tesâdüf eyledi itmâmına

Çok mıdur bu meymenet-cây-ı hümâyûn-mesnedün
İtse âgâzı delâlet hayr ile encâmına

Kasr-ı vâlâ-kadrini Hak vefk-ı ikbâl eyledi
Hazret-i Sultân Ahmed Hânı Gâzî nâmına

Ol Süleyman-menkabet kim ‘âlemi tevfiik-ı Hak
Kâfdan kâfa müsahhar eylemiş ahkâmına

Ol şeh-i sâhib-kıran şâhenşeh-i kişver-sitân
Kim ider meydân-ı rezmi teng dehrün Sâmına

Zill-i Yezdan fâtih-i İran şeh-i çarh-âstân
Kim sebebdür 'âlemün âsâyiş ü ârâmına

Devr-i 'adlinde zemâne şâd u hurrem şöyle kim
'Âlemün nev-rûz-ı 'ıydı reşk ider eyyâmına

Medhine yokdur mecâl evsâfı hod fikr-i muhâl
Yok nihâyet lutfına ihsânına in'âmına

Lîk küstâhâne şimdi bir gazel tarh eyleyüp
Cür'et itdüm 'arza sadr-ı a'zam-ı min'âmına

Dil tavâf-ı Ka'be-i kûyunla irdi kâmına
Mînet Allah'a yetişdün hâcılar bayramına

Medd-i âha virdi sevdâ-yı visâlün şu'le san
Oldı kandil-i menâr âmâde 'ıyd ahşâmına

Nice tekbirin şaşırılmaz seyr iden üftâdeler
Ol kıyâmet-kametün bak cilve-i endâmına

Bir tegâfûl besdür ehl-i 'aşkı kurbân itmeğe
Gamze zahmet virmesün hiç tîg-ı hûn-âşâmına

Telh-kâm-ı zehr-i kahrun olmasun Vehbî-i zâr
'İyddür bir bûse vir şeker çalınsun kâmına

2.27. Süheyfî

Veziir-i Sâhib-te'eyyüd Sûfî Mehemed Pâşâ Hazretler(ine) Rûz-ı 'İyd-i Sa'îd Esnâsında virildi.

(Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün)

Yine 'arz oldu felekde gurre-i garrâ-yı 'ıyd

Yine yazıldı nişân-nâme-i tigrâ-yı 'ıyd

Matla'-ı şâm-ı sa'âdetden tulû' idüp hilâl

Rûşen itdi 'âlemi mâh-ı ferah-bahşâ-yı 'ıyd

Galibâ dest-i kader tecdîd-i ahkâm eyledi

Yine bir yüzden göründi târem-i vâlâ-yı 'ıyd

Çalınup tabl ü nefir uruldu yir yir kûsler

Tutdı sahn-ı kâ'inâtı yine hûy ü hây-ı 'ıyd

Nakş-ı gûn-â-gûn-ı 'aks-i câme-i hûbân ile

Döndi sahn-ı lâlezâra kûşe-i sahrâ-yı 'ıyd

Sol kadar zeyn oldu hûbân ile sahn-ı kâ'inât

Reşk-i Firdevs-i berîn oldu safâda cây-ı 'ıyd

Kaşların resm eylemiş alnında çarh-ı nîlgün

Şöyle benzer kim anun başında var sevdâ-yı 'ıyd

Sen hilâl-ebrû ile bulmuş durur iy meh-cebîn

Zînet ü hüsn ü behâ vü behcet-i zîbâ-yı 'ıyd

Gösterür her hâne-i zîbâda iy hûr-ı bihişt

Ravza-i Rıdvân-ı 'adni cennetü'l-me'vâ-yı 'ıyd

Mâh-1 nev midür silâh-şôrâne ya ta'lîm için
 'Arz ider gûyâ kemân Hazret-i Pâşâ-yı 'ıyd

Sadr-i zî-şevket ser-efrâz-1 hümâyûn-menzilet
 Kim selâmına kılur kaddin dü-tâ her ay-1 'ıyd

Devletinde ol Mehemmed-nâm u Yûsuf-sûretün
 Döndi sahn-1 gülşene cây-1 sürûr-efzâ-yı 'ıyd

Sâl-i târîh-i kudûmın didi hâtif devr-i hayr
 Her günü nev-rûz şâmı kadr mehi hem-tâ-yı 'ıyd

Gerçi çok 'ıyd oldı 'ahd-i devletünde serverâ
 Ne bu 'ıydı gördi dünyâ vü ne bu dünyâyı 'ıyd

Nite kim dillerde mevcûd ola şâdî vü tarab
 Nite kim her sâl ola âfâkda gavgâ-yı 'ıyd

Devlet ü 'ömrin ziyâd itsün Hudâ-yı lâ-yezâl
 'Âleme sît ü sadâ saldukça hûy ü hây-1 'ıyd

Evc-i 'izzetde münîr olsun hilâl-i şevketi
 İy Süheylî togdugınca gurre-i garrâ-yı 'ıyd

Gündüzün nev-rûz-1 firûz ü günün sâl-i sa'îd
 Her gicen kadr ü berât ü leyletü'l-esrâ-yı 'ıyd

2.28. Şeyh Gâlib

Kasîde-i İdiyye Der-Vasf-ı Şerîf-i Hudâvendigâr-ı Esbak Sultân Selîm Hân-ı Sâlis-i Mağfûr

(Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün)

Sabâhu'l-îd gördüm şâh-ı hûrşîd-i gül-endâmı
Giyinmiş dûşuna bir câme-i gülgûn-ı bayrâmî

Şafakdan ger müsevved al kaplanmış ser-â-ser hem
Siyâh semmûr edip reng-i şeb-i Kadr-i siyehfâmı

Oturmuş tahtgâh-ı subha pür-şevket mehâbetle
Dizilmiş karşusunda Zühre vü Bîrcîs ü Behrâmı

Benekli bir kabâ-yı âsmân-gûnu olup lâbis
Kevâkıbden 'aceb eşkûfezâr olmuşdu endâmı

Bu şân-ı kevkebeyle bir de gördüm hâke yüz sürdü
Meğer takbîle gelmiş dâmen-i Sultân-ı İslâmı

Şeh-ı şâhân-ı âlem Hân Selîm-i ma'delet-bünyâd
Ki oldur öğretin bahr ü semâya tavr-ı in'âmı

Hidîv-i Cem-haşemdir pür-himemdür reşk-i Hâtemdir
Nesak-sâz-ı keremdür böyledir elkâb-ı a'lâmı

Bahâr-ı saltanat taht-ı cevân-ı dîn ü devletdür
Rasad-bînân-ı seyre muntazırdır devr-i eyyâmı

Cihâna bir tanîn-i şevk erdi kim zuhûrunda
Sipihrin hâne-i tanbûr imiş gûyâ der ü bâmı

Salındırmak Hümâ-yı maksadı çengâle âsândır
Dahı bâz-ı celâli açmadı şeh-bâl-i ikdâmı

Odur meczûmumuz kim devrine reşk eyleye eslâf
Edip ihyâ yeniden resm-i şâhân-ı nigû-nâmı

O hayr-endîşedir ahvâl ise niyyâta râci'dir
Aceb mi hayra tebdîl olsa her bir kârın encâmı

Nümâyândır bu kim devrinde ma'mûr oldu ehl-i dil
Gönüldür zabt eden hakkâ zimâm-ı çarh-ı hodkâmı

Bu gûne lutfu kim ben gördüm aslâ görmemişlerdi
Kızıl Arslan u Sultân Baykaradan Gencevî Câmî

Nihâyetsizdür evsâf-ı bülendi ol şehenşâhun
Du'âya başla Gâlib sonra kalmaz tab'ın ârâmı

Hemîşe tâ ki mâh-ı rûzenin îd ola pâyânı
Hilâlin bedr-i tâbân gecenin subh ola ahşamı

Makarr-ı matla'ından gün gibi âfâka fer versün
Şeb-i Mi'râc u Kadr u 'îd ü nev-rûz ola hengâmı

K.20

2.29. Şeyhülislâm Es'ad

Târîh Berây-ı 'Îd

(Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün)

1-Şeh-i şâhân-ı 'âlem Hazret-i Sultân Mahmûdı
Kıla vâsıl dü 'âlemde Hudâ aksâ-yı maksûda

2-Celâlet ma'delet şevket rikâbında se'âdetdir
Fütûhat u zafer baht-ı hümûyûnında mevcûde

3-O sultân-ı ‘adâlet-pîşe hayr-endîşe olmuşdur
Nizânı-ı devletinde mukterin tevfk-i Ma‘bûde

4-İlâha müstedâm it tâ-be-mahşer taht-ı devletde
K’ola mazhar halâyık sâyesinde zıll-ı memdüde

5-Hemîn eyyâmı ‘îd ü kadr-i hayr olsun leyâlîsi
Fürûg-ı âfitâb-ı ‘adli kılsun dehri âsûde

6-Bu nev beyt-i dü-târîh ile kıl tebrîk-i ‘îd Es‘ad
Ki hatm olsun du‘â birle bu nazm-ı behcet-âlûde

7-Olup dâ‘im mü‘eyyed saltanatda yümn ile Bârî
Hümâyûn eyleye ‘îd-i sâ‘îdi Hân Mahmuda

Tr.37

(Mef ‘ülü Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâ‘ilün)

1-Âgâz idince mutrib-i hoş-gûy-i nây-i ‘îd
Dûlâb-ı çarhı raksa getürdi şadâ-yı ‘îd

2-Rûy-i ‘arûs-i ‘âlemi teyzîne başladı
Meşşâta-kâr-ı zîbiş ü zîver-fezâ-yı ‘îd

3-Hûbân açıldı gonça-sıfat güldi her taraf
Nâlân olunca bülbül-i nâzûk-nevâ-yı ‘îd

4-Uşşâk-ı zâr-ı rûze-keş-i hecr ü mihnete
Olmaz libâs-ı gam gibi ra‘nâ kabâ-yı ‘îd

5-Şaldı cihâna pertev-i zevk u safâ yine
Es‘ad tulû‘ idince meh-i pür-ziyâ-yı ‘îd

G.33

2.30. Şeyhülislâm Yahyâ

(Mefâ`ilün mefâ`ilün mefâ`ilün mefâ`ilün)

1-Salındı `ıyd irişdi yine hûbânı Sitanbul'un
Yine ârâste olsun karâmânı Sitanbul'un

2-Safâlar kesb idüp uşşâk olunsun merhabâ yer yer
Vefâ meydânına gelsün civânânı Sitanbul'un

3-Döner hurşîd-i âlem-tâbına gerdûn-ı gerdânun
Binüp dolaba her bir mâh-ı tâbânı Sitanbul'un

4-Semend-i nâzla yügrük civânlar seyre çıksunlar
Pür olsun hûblarla at meydânı Sitanbul'un

5-Bu şî`rün hak budur Yahyâ ki gâyet bî-nazîr oldı
Pesend eylerse lâyıq ehl-i irfânı Sitanbul'un

G.195

2.31.Vahyî

Kasîdeyiçe Der-Vasf-ı `Îd-i Şerîf-i Latîf

(Fe`ilâtün Fe`ilâtün Fe`ilâtün Fe`ilün)

`Îd geldi yine `ayş ü demi te`kîd itdi
Câme-i şevki ser-â-ser dile tecdîd itdi

Zeyn idüp yâri necim-nakş libâ-ı zer-beft
Revnâk-ı `îd o meh-pâreyi hurşîd itdi

`Îd geldi diyü rahm eyleyüp ol nâdiredân
Hışm-ı dîrînesini lutf ile terdîd itdi

Şeh-levendâne o âfet kec idüp destârın
Dilleri vakf-ı dem-i hasret-i câvîd itdi

Vasf-ı câm-ı lebi çeşm-i siyeh-i ser-mesti
Ser-te-ser 'âlemi 'işretgeh-i Cemşîd itdi

Ma'nî-i va'd-i visâlin nigeş-i nükte-bedî'
Gâyet âlûde-beyân eyledi ta'kîd itdi

Zînet-i 'îd ile seyr eylen o şûhı hakkâ
Deşne-i tâbiş-i ruhsârını tecdîd itdi

Ârzû-yı dile dildâr muvafîk görünür
Korkaram bu revîşi cevrine temhîd itdi

Dil fenâ-pûş-ı temennâ-yı visâl olmuş idi
Dest-i hışm ile velî gamzesi tecrîd itdi

Cezm idüp yâr sükûn u hareketde kereme
Lutfi iderdi varup agyâr anı teşdîd itdi

Kâkül-i ham-be-hamun gör o meh-i tannâzun
Ki o dâma nice 'Ankâları tesfîd itdi

Şevk-bahş oldu o mikdâr bütân-ı 'âlem
Felegün mâhını hurşîdini nâhîd itdi

Bir firîbende hırâm eyledi kim 'uşşâkı
Yek-sere mest-i mey-i sâgar-ı ümmîd itdi

Sonra bir hışm-ı nigâh ile bütün dünyâyı
Küşte-i hançer-i ye's eyledi nevmîd itdi

Yalnız şifte dillerde degül behcet-i 'îd
Şevk-i dîdârın ile 'îd dahı 'îd itdi

Lutf-1 çeşmün bize ıtlak-1 visâl itmiş idi
Yârî-i baht ile gamzen anı takyîd itdi

‘Ârızunda hat-1 müşgîn degüldür şeh-i ân
Mansıb-1 hüsni sana hatt ile te’yîd itdi

Reşk ol hâtıra kim vâsf-1 hat-1 sebzünde
Böyle bir nazm-1 füsün-lehceyi tesvîd itdi

Vahiyâ tab’-1 füsün-sâz ki ahsent ahsent
Seni Feyyâz-1 ezel nazmda tefrîd itdi

K.24

2.32. Vâsfî

(Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün)

Gûyiyâ kim ‘iddür bir hûb ferruh-fer nigâr
Kim anı almış kucağına hilâl itmiş kinâr

‘Îd yâhod bir güzel gül yüzlü sîmîn-ber durur
Kim hilâl olmuş anun gûşına sîmîn gûşvâr

Ger namâz-1 ‘îd için mihrâb-1 zerkâr olmasa
Kıble resminde nedendür oldı bu tâk âşkâr

Encüm içre gûyiyâ cism-i za’îfümdür hilâl
K’âteş-i âhumla etrâfın pür itmişdür şerâr

Yâhod na’l-i edhem-i düstûr-1 ekremdür k’ani
Âsmân baş üzre tutmağ ile eyler iftihâr

Ma’den-i lutf u mürüvvet melce’-i erbâb-1 fazl
Mahzen-i genc-i fütüvvet menba’ı hılm ü vakâr

Mihr-i burç-i 'izz 'Alî Pâşâ ki olmışdur anun
Tâk-ı eyvânı hilâl-i âsmân-ı iktidar

Virmese ger dest-i gevher-paşı ahbârın ana
Bâd irdükçe nedendür muztarib olur bihâr

Lutfun ol kan-ı 'atâdur kim ana yokdur kerân
Cûdun ol bahr-i sehâdur kim ana yokdur kenâr

Ey Süleymân-rütbet ü Cem-kudret Efrîdûn-haşem
Âsaf-ı 'ahd ü vezir-i kâmrân u kâmkâr

Sensin ol kim âb-ı deryâbâr-ı cûdundan senün
Rûy-ı 'âlemden yunup gitdi gubâr-ı iftikâr

Sen 'Alî-cûdun görelden tûg-i tîzi himmetin
Serd olupdur hiddet-i bâzâr-ı germ-i Zü'l-fikâr

Bir mukarnes günbed-i nüh-tûy çarh-ı şeş-cihet
Matbah-ı gerdûn-remâdun âteşindendür buhâr

Kasd-ı seyr-i bâm-ı kasrun itse her gün âftâb
Pâye-i evvelde 'ârız ola vehminden divâr

Her ne yir kim oldı menzil pây-ı gerdûn-sâyene
Âftâb-ı âsmân-ı 'izzete olur medâr

Sen gül-i gül-zâr-ı mülkün izdiyâd-ı 'ömrine
El götürmişdür du'â eyler melâ'ik çün çınâr

Bu felek her mâh kim sana hilâlin 'arz ider
Dimek ister ki senün bir bendenem ben tavkdâr

Kadrün atıdur meğer bu çarh k'encümle hilâl
Oldı gûyâ ana cevherdâr zîn-i zer-nigâr

Ger 'ilâc eylerse lutf idüp Mesih-i himmetün
Va'de şahsından gidüp def' ola renc-i intizâr

Devletün bir hûbdur gûyâ ki 'âşıklar gibi
Feth ü nusret her taraftan anı itmüştür kinâr

Sad hezâr olmuş durur gerçi nevâ-yı devletün
Gülşen-i vafunda Vasfî gibi olmaya hezâr

Bir kulundur himmetün bî-ihiyâr eyler ana
Himmet-i ehl-i kerem zîrâ olur bî-ihiyâr

Ne senün gibi cihân içinde bir memdûh olur
Ne anun gibi görür meddâh çeşm-i rüzgâr

Gerçi kem bir hâkdür nazmına 'izzet eyle kim
Midhatünde gör ne cevherler virür bir hâk-i hâr

Ehl-i devlet eyle anı sana 'izzetdür bu kim
Tâc-ı devlet hem-seri ola kapunda bir gubâr

Zindegânî devlet ümmîdiyle gerçi hoş durur
Müşkil olur intizar âh intizâr âh intizâr

Niçe tasdî' ide demdür ki du'âlar eyleye
Gün gibi ahvâli olmuşdur sana hod âşkâr

Nitekim 'îd irişe bir hûb-rû dil-ber gibi
Nitekim ola meh-i nev kadd-i 'âşık gibi zâr

‘İdveş ‘izz ü şerefler içre sen pür-zîver ol
 Hasmun olsun dayimâ çün mâh-ı nev zerd ü nizâr

Devlet ü ‘izzetle her dem kâmbîn ol kâmbîn
 Feth ü nusretlarla dâyim kâmgâr ol kâmgâr K.3

2.33. Zâtî

(Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün)

‘İdgâhun kadrini itdün medîd ey vaslı îd
 ‘İdüni Tanrı mübârek eylesün kadrün mezîd

‘İdgâhı müşğ ü ‘anberden mu’attar eyledün
 Çok şükür ey zülfi sünbül bu idi senden ümîd

‘İdveş ‘arz-ı cemâl itdün bu gün ‘âşıklara
 Rûze-i hicrânı ey mâh eyledün bizden ba’id

‘İd irdi yâr yüz gösterdi geldi rûz-ı vasl
 Tâli’üm ferhunde vü fâlüm sa’id itdi Sa’id

‘İddür Zatî kulunla eyle şâhum merhabâ
 Devlet el virsün fakîre zillet olsun nâ-be-dîd G.128

(Fâ’ilâtün Fâ’ilâtünFâ’ilâtün Fâ’ilün)

Tâ ki ‘arz itdi cihana subh-dem dîdârı ‘îd
 Gün gibi pür-şevk kıldı her kamer-ruhsârı ‘îd

Tûr-ı Mûsîveş yine her şem’-ruh par par yanar
 ‘Âleme ey dil tecellî eyledi dîdâr-ı ‘îd

Gördi kim bir bî-nevâyem ben re'âyet eyledi
Komadı tonatmaduk bir kimse şîrînkâr-ı 'îd

Kudreti yitişmedi virâne gönlüm yapmağa
Her dil-i virânı ma'mûr eyledi mi'mâr-ı 'îd

Merhabâ itdürdi geldi âşıkı ma'sûk ile
Kâşki bir yılda bin kerre geleydi bârî 'îd

Kim görürse yüzini Allahu Ekber dir bu gün
Bu kadar mahbûb-ı müstesnâ iken dildâr-ı 'îd

Padişâhum kuluna adun Mübârekdür didi
Bu letâfetle göricek Zâtiyâ ol yârı 'îd

G.129

SONUÇ

Divan şiirinde önemli bir yer tutan İd ve İdiyeler hakkında şairler coşkulu şiirler kaleme almışlardır. Bayramların konu edinildiği şiirlerde de genellikle bayramların insanda bıraktığı olumlu etkiler dile getirilmiştir. Şairler bu şiirlerinde bayram yerleri, sevgili, ziyaretler, ikramlıklar, bayram hazırlıkları, bayramlaşma törenleri vs gibi konulardan bahsetmişlerdir.

Divan şairleri kendilerine geleneğin ve inancın getirdiği hazır unsur ve malzemelerden hareket ederler. Belli konu ve duygular etrafındaki bu hazır unsurlar divan şiirinin değişmez motiflerini oluştururlar. Bu motifler sisteminde şairin ele alacağı her unsur geleneğin önceden belirlemiş olduğu ilgi ve imajlarla kapalı bir daire oluşturur.

Klasik Türk Edebiyatı şairleri, Türk toplumunda her zaman oldukça önemli bir yere sahip olan dini bayramları ve bayramlarda yaşananları, divanlarda birçok beyitte dile getirmektedirler. Ancak dini bayramlar özellikle kasidelerin “nesib” bölümlerinde, kıta, gazel ve şarkı gibi nazım şekilleriyle yazılan şiirlerin bir kısmında belli başlı bir tema olarak işlenmektedir.

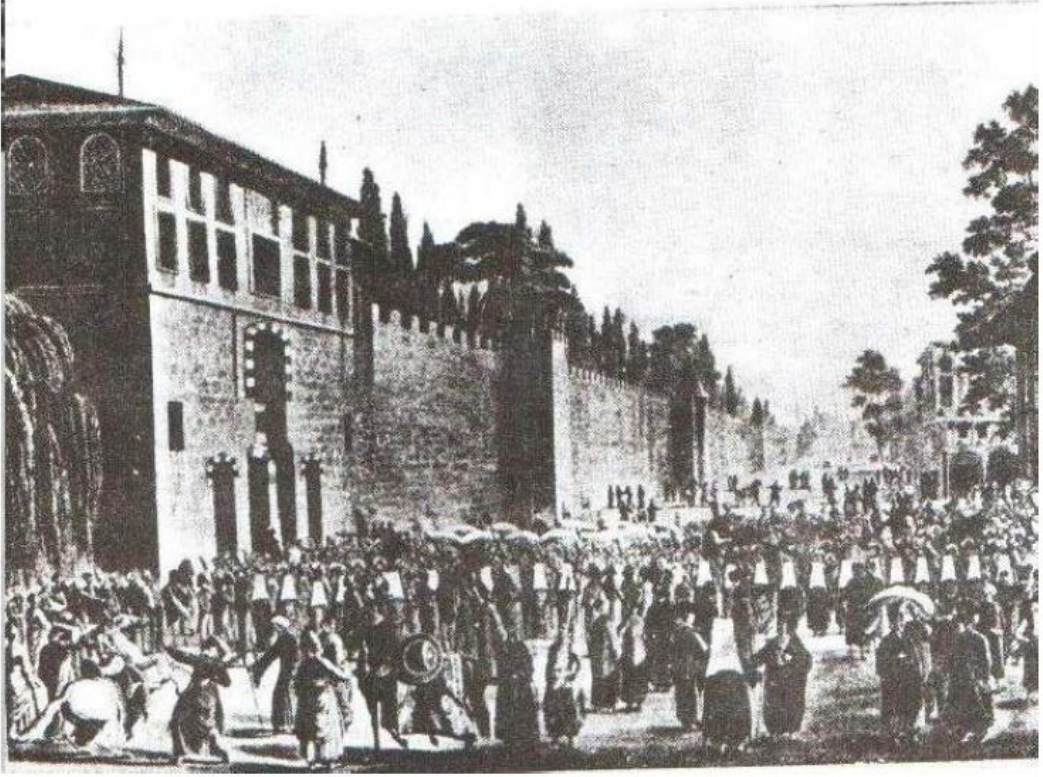
İdiye/Bayram şiirlerinin kendine has bir formu vardır. Kaside ve kıta nazım şekliyle yazılan idiyelerde konunun işleniş ve sunumu bakımından benzerlikler görülmektedir. Bunlar genellikle hilal tasviriyle başlamakta “medhiye” bölümünde övülen kişinin nitelikleriyle bayram ve bayramlarda yaşananlar arasında çeşitli benzetme ve mecazlarla ilgi kurulur.

Bu çalışmamızda yaklaşık 50 kadar divanın taranmasından oluşan bayram şiirlerinde yukarıda dile getirdiğimiz tasvirler anlatılmıştır. Özellikle incelediğimiz şairlerde sevgili ve aşk kavramları bayramlarla irtibatlandırılarak alaka kurulduğu görülmüştür.

İnsanlar arasında büyük heyecan ve sevince sebep olan bayram (nevrüz, muharrem vs) bahara veya bir fetih müjdesine denk geldiğinde bu sevinç ve coşkunun daha da arttığı incelenen şairlerin şiirlerde kendini göstermiştir. Yine dost ve akrabaların karşılıklı birbirlerini ziyaret etmeleri, misafirlere yapılan ikramlar gibi inanç ve gelenekten kaynaklanan motiflerin fazlalığı da gözlemlenmiştir.

Kısacası eski dönem bayram anlayışı, yaşanan bayram sevinci ve yapılan hazırlıklar, düzenlenen resmi bayram törenleri, verilen ziyafetler ve eğlenceler

İdiye/Bayram şiirlerinde çeşitli benzetme ve mecazlarla birlikte edebi ve sanatsal bir üslûple aktarıldığı görülmüştür.

EKLER

EK-31: Bayram Alayının Saray Avlusundan Sultan Ahmed veya Ayasofya Camii' ne Gidişi

KAYNAK: İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Devletinin Saray Teşkilatı

EK-41:III. Selim, Topkapı Sarayı'nda Düzenlenen Bir Bayramlaşma Töreninde

KAYNAK: Adım Adım Osmanlı Tarihi ve Padişahlar Albümü 4.Cilt

BİBLİYOGRAFYA

- AKDOĞAN, Yaşar (1979) “ Ahmedî Divanı ve Dil Hususiyetleri: Gramer, Sentaks, Sözlük.” Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi
- AKGÜNDÜZ, Ahmet (1990) Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukuku Tahlileri, C.1, İstanbul
- AKSOYAK, İ.Hakkı (2006) Gelibolulu Mustafa Âli Divan-II: Tenkitli Metin (Critical Edition), Cambridge: Harvard University
- AKYÜZ, Kenan (1990) Fuzûlî Divanı, Akçağ Yayınları, Ankara
- ALİ SEYDİ Bey (Trz.) Teşrifat ve Teşkilatımız, (Hazırlayan: N. Ahmet Banoğlu), Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul
- ALİKILIÇ, Dündar (2002) “Osmanlı Saray Teşrifatı ve Törenleri ”, C.9, Türkler, Ankara
- ARSLAN, Mehmet (1994) Haşmet Külliyyatı, Divan, Senedü’ş-şu’arâ, Vilâdet-nâme, İntisâbü’l-mülûk, Dilek Matbaacılık, Sivas
- ARSLAN, Mehmet (2007) Mihrî Hatun Divanı, Amasya Valiliği Kültür Yayınları, Ankara
- AYAN, Hüseyin (1981) Cevrî Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Divanının Tenkitli Metni, A.Ü Yayınları, Erzurum
- AYDEMİR, Yaşar (1999) “Behiştî Hayatı, Şahsiyeti, Eserleri ve Divanı’nın Tenkitli Metni ” Doktora Tezi, MEB Yayınları, Ankara
- CEYLAN, Ömür (1994) “Âsaf Hayatı, Edebi Kişiliği ve Divanı’nın Transkripsiyonlu Metni ” Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi
- ÇAVUŞOĞLU, Mehmed (1981) Hayretî Divanı, İ.Ü.E.F Yayınları, İstanbul
- ÇAVUŞOĞLU, Mehmed (1980) Vasfî Dîvan-Tenkidli Basım, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul
- DEVELLİOĞLU, Ferit (2007) Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Aydın Kitabevi, Ankara
- DİKMEN, Hamit (1991) Seyyid Vehbi ve Divanının Karşılaştırılmalı Metni, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara
- DOĞAN, Muhammet Nur (1997) Şeyhülislâm Es’ad ve Divanı, MEB Yayınları, İstanbul
- ERDEM, Sadık (2005) Neylî ve Divanı, AKM Yayınları, Ankara

- ERDEM, Sargon, (1992) “ Bayram”, DİA, C.5, İstanbul
- ERGİN, Muharrem (1980) Kadı Burhaneddin Divanı, İ.Ü.E.F Yayınları, İstanbul
- ERÜNSAL, İsmail (1983) The Life and Works of Tâcîzâde Ca’fer Çelebi with a critical edition of His Divan, İ.Ü.E.F Yayınları, İstanbul
- EYDURAN, Aysun (2008) “ Klasik Türk Edebiyatında İdiye Şiirleri (Bayram Şiirleri)” Erdem Atatürk Kültür Merkezi Dergisi, AKM Yayınları, Ankara
- GÖKALP, Haluk (2001) Fasîhî Divanı (İnceleme Metin), Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi
- GÖLPINARLI, Abdülbaki (2004) Nedîm Divanı, İnkılap Kitabevi, İstanbul
- GÜFTA, Hüseyin (1992) “ Hazık Mehmed Efendi’nin Hayatı, Edebi Şahsiyeti, Eserleri ve Divan’ ın Tenkitli Metni ” Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi
- GÜREL, Raşan (yıl:-) Enderunlu Vâsîf Divanı, Kitabevi Yayınları, İstanbul
- HARMANCI, ESAD (2009) Süheylî Ahmed bin Hemdem Kethudâ, Divan, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara
- İPEKTEN, Haluk (1990) Nâ’ili Divanı, Akçağ Yayınları, Ankara
- KARACAN, Turgut (1991) Bosnalı Alaeddin Sabit, Divan, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, Sivas
- KARAHAN, Abdülkadir (1966) Figânî ve Divânçesi, İstanbul Üniversitesi
- KAVRUK, Hasan (2001) Şeyhülislâm Yahyâ Divanı, MEB Yayınları, Ankara
- KIRBIYIK, Mehmet (2010) Kâtipzâde Sâkîb Divanı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara
- KOÇ, Neslihan (2003) 17. yy Divan Şairi Nehcî, Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği ve Divanı’nın Tenkitli Metni, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi
- KUTLAR, Fatma Sabiha (2008) Arpaemînîzâde Mustafa Sâmî Divanı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara
- KÜÇÜK, Sabahattin (1994) Bâkî Divanı Tenkitli Basım, TDK Yayınları, Ankara
- KÜÇÜK, Sabahattin (1999) Antakyalı Münîf Divanı, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara
- LEVEND, Agâh Sırrı (1980) Divan Edebiyatı Kelimeler ve Remizler, Mazmunlar ve Mefhumlar, Enderun Kitabevi, İstanbul
- MACİT, Muhsin (1997) Nedim Divanı, Akçağ Yayınları, Ankara
- MAZIOĞLU, Hasibe (1992) Nedim’in Divan Şiirine Getirdiği Yenilik, Akçağ Yayınları, Ankara

- MERMER, Ahmet (1991) *Mezâkî Hayatı, Edebi Kişiliği ve Divanı'nın Tenkidli Metni*, AKM Yayınları, Ankara
- MERMER, Ahmet (1997) *Karamanlı Aynî ve Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara
- MERMER, Ahmet (2004) *Kütahyalı Rahîmî ve Divanı*, Sahhaflar Kitap Sarayı Yayınları, İstanbul
- MERMER, Ahmet (2009) *Eski Türk Edebiyatı' na Giriş*, Akçağ Yayınları, Ankara
- NUTKU, Özdemir (1972) *IV. Mehmet' in Edirne Şenliği*, TTK Yayınları, Ankara
- NUTKU, Özdemir (1992) “Bayram”, *DİA*, C.5, İstanbul
- OKÇU, Naci (1993) *Şeyh Gâlib (Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri, Şiirlerinin Umumi Tahlili ve Divanının Tenkitli Metni*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara
- OKUYUCU, Cihan (1996) *Cinâni (Hayatı, Eserleri ve Divanı'ndan Seçmeler)* Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara
- ÖZDEMİR, Mehmet (1999) *Neccârzâde Rızâ Divanı'nın Edisyon Kritiği*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Afyon
- PALA, İskender (2004) *Kitâb-ı Aşk*, Alfa Yayınları, İstanbul
- PALA, İskender (1989) *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara
- PALA, İskender (2009) *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Kapı Yayınları, İstanbul
- PARLATIR, İsmail (2008) *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, Yargı Yayınevi, C.II
- SCHİMMELE, Annemarie (2002) *Tanrı'nın Yeryüzündeki İşaretleri*, Kabcacı Yayıncılık, İstanbul
- SECCÂDÎ, Seyyid Gafer (2007) *Tasavvuf ve İrfan Terimleri Sözlüğü*, Kahraman Ofset, İstanbul
- SUNGURHAN, Aysun (2011) *Klasik Türk Edebiyatında İdiye*, Grafiker Yayınları, Ankara
- TANER, Ergin (2009) *Osmanlı Esnafı Ticari ve Sosyal Hayat*, Grafiker Yayınları, Ankara
- TANPINAR, Ahmet Hamdi (1988) *19 uncu Asır Türk Edebiyatı*, Çağlayan Kitabevi, İstanbul
- TARLAN, Ali Nihat (1945) *Hayâlî Bey Divanı*, MEB Yayınları, İstanbul
- TARLAN, Ali Nihat (1967) *Zâtî Divanı*, İ.Ü.E.F Yayınları, İstanbul
- TARLAN, Ali Nihat (1992) *Ahmed Paşa Divanı*, Akçağ Yayınevi, Ankara

- TAŞ, Hakan (2009) Vahyî Divanı ve İncelenmesi, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara
- TUĞLUK, İbrahim (2000) “ Lâmekânî Şeyh Hüseyin Efendi: Hayatı ve Eserleri” Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi
- TUĞLUK, İbrahim (2010) Divan Şiiri’nde Manzum Tebrik- nâmeler, A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Erzurum
- TULUM, Mertol (1977) Nev’î Divanı Tenkitli Basım, İ.Ü.E.F Yayınları, İstanbul
- TURAN, Osman (1993) “Bayram”, İslam Ansiklopedisi, C.2, İstanbul
- UZUN, Mustafa, (1999) “İydiye”, C.19, İstanbul
- UZUNÇARŞILI, İbrahim Hakkı (1988) Osmanlı Devletinin Saray Teşkilatı, TTK Yayınları, Ankara
- ÜZGÖR, Tahir (1991) Fehim-i Kadîm Hayatı, Sanatı, Divân’ı ve Metnin Bugünkü Türkçesi, AKM Yayınları, Ankara
- YAZAR, İlyas (2006) Tokatlı Kânî Divanı, Doktora Tezi, Ege Üniversitesi
- YERDELEN, Cevat (1993) Azmizâde Hâletî Divan Edisyonkritik, Erzurum
- YILDIRIM, Ali (2003) “Divan Şiirinde Dini Bayramlar”, Bizim Külliye Dergisi, Elazığ, ss.25-28
- YILDIRIM, Ali (2009) Kâmî Divanı, MEB Yayınları, Ankara
- YILMAZ, Muammer (2010) Osmanlı’ da Töre, Tören ve Alaylar, Türdav Yayın Grubu, İstanbul

ÖZGEÇMİŞ

10.04.1986'da Elazığ'da doğdu. İlk ve orta tahsilini Elazığ'da tamamladı. Yükseköğrenimini Fırat Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü 2009 yılında bitirdi. 2010 yılında Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde yüksek lisansa başladı.